

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Zhodnocení starobních důchodů u zaměstnanců a OSVČ

Bc. Iva Čuchalová

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Iva Čuchalová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Zhodnocení starobních důchodů u zaměstnanců a OSVČ

Název anglicky

Comparison of old-age pension of employees and self-employed

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude identifikovat rozdíly starobních důchodů u zaměstnanců a OSVČ. Dílčím cílem bude provést modelový výpočet starobního důchodu u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Metodou analýzy bude posouzeno, pro koho je systém výhodnější a v jak velké míře. Výnosnost důchodového systému bude poté porovnána s alternativními druhy spoření na penzi.

Metodika

V teoretické části bude za pomoci deskriptivní metody podrobně popsán vývoj a současný stav důchodového systému České republiky, vyměřování výše starobního důchodu a faktory, které jeho výši ovlivňují. V praktické části bude využita komparativní metoda a na příkladu modelových osob budou znázorněny rozdíly mezi výší starobního důchodu u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Následně bude metodou analýzy posouzena výhodnost systému pro jednotlivé osoby a porovnána s alternativními druhy penzijního spoření.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

důchodový systém, osoby samostatně výdělečně činné, starobní důchod, vyměření starobního důchodu, zaměstnanci

Doporučené zdroje informací

JANDA, Josef. Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života. Praha : Grada, 2012. 197 s. ISBN 978-80-247-4400-1.

KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

Pensions at a Glance 2017: OECD and G20 indicators [online]. Paris: OECD Publishing, 2015. ISBN 978-92-64-28750-1. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2017_pension_glance-2017-en#page1

RUBEŠ, L. Doplnkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce. Úvaly: Systemia, 2013. 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4.

SYROVÝ, Petr. Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jana Šturcová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 1. 11. 2019

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zhodnocení starobních důchodů u zaměstnanců a OSVČ" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 22. 3. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Ing. Janě Šturcové, Ph.D. za její čas a velmi cenné rady, které mi pomohly při zpracování této práce.

Zhodnocení starobních důchodů u zaměstnanců a OSVČ

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zhodnocením starobních důchodů u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných. V teoretické části je popsán vývoj důchodového systému do současné podoby, která je následně detailněji rozebrána. Dále se věnuje způsobu výpočtu starobního důchodu a podmínkám, které je nutné splnit, aby nárok na starobní důchod mohl vzniknout. Zmíněny jsou faktory ovlivňující výši starobního důchodu a případné způsoby alternativního zajištění na stáří.

V praktické části je za pomoci důchodové kalkulačky dostupné z webových stránek České správy sociálního zabezpečení vypočtena výše starobního důchodu na příkladu modelových pojištěnců. Jsou zde znázorněny rozdíly, které vznikají pro pojištěnce, kteří pracovali jako zaměstnanci a pro ty, kteří působili jako OSVČ. Jsou také zachyceny vzniklé rozdíly, pokud se pojištěnec po určitou dobu věnoval výchově dětí. Dále je zhodnocena situace v České republice a v zemích G20 týkající se starobních důchodů a s nimi souvisejících faktorů. Je zmíněn vliv demografické situace, důchodový věk, výše odvodů do důchodového systému ze mzdy a výše starobního důchodu v porovnání s předchozím výdělkem.

Klíčová slova: demografické ukazatele, doplňkové penzijní spoření, důchodové pojištění, důchodový systém, důchodový věk, osoba samostatně výdělečně činná, starobní důchod, vyměření starobního důchodu, zaměstnanec

Comparison of Old-age Pension of Employees and Self-employed

Abstract

This diploma thesis deals with the comparison of old-age pensions for employees and self-employed persons. The theoretical part describes the development of the pension system to its current form, which is described in detail. It also focuses on the method of calculation of the old-age pension and the conditions that must be met in order to qualify. Factors influencing the amount of old-age pension and possible alternative ways how to financially secure yourself for retirement are mentioned.

In the practical part, the amount of old-age pension is calculated using the calculator available from the website of the Czech Social Security Administration on the model examples. The differences that arise for persons who worked as employees and who were self-employed are shown. Differences caused by different lengths of childcare are shown as well. The situation in the Czech Republic and the G20 countries regarding old-age pension and related factors is also evaluated. This thesis also describes the impact of demographic situation, retirement age, the amount of contributions to the pension system from wages and the amount of old-age pension compared to previous earnings.

Keywords: demographic indicators, supplementary pension savings, pension insurance, pension system, retirement age, self-employed, old-age pension, old-age pension calculation, employee

Obsah

Úvod.....	10
1 Cíl práce a metodika	11
2 Teoretická část.....	13
2.1 Vývoj důchodového systému do současné podoby	13
2.1.1 Malá důchodová reforma	16
2.1.2 Velká důchodová reforma.....	18
2.1.2.1 Důchodové spoření (II. pilíř)	19
2.1.3 Současná podoba důchodového systému	20
2.2 Důchodové pojištění	21
2.2.1 Účastníci důchodového pojištění	22
2.2.1.1 Zaměstnanci	23
2.2.1.2 OSVČ	23
2.2.1.3 Dobrovolní účastníci	25
2.2.2 Sazby důchodového pojištění	25
2.2.3 Hospodaření systému důchodového pojištění.....	26
2.3 Starobní důchod	27
2.3.1 Nárok na starobní důchod	28
2.3.1.1 Důchodový věk	28
2.3.1.2 Doba pojištění	30
2.4 Faktory ovlivňující výši starobního důchodu	32
2.4.1 Výpočtový základ	32
2.4.2 Vyměření výše starobního důchodu.....	34
2.4.3 Předčasný důchod	35
2.4.4 Demografické faktory	36
2.4.5 Ekonomické faktory	39
2.4.6 Společensko-politické faktory	39
2.5 Alternativní způsoby zajištění na stáří.....	40
2.5.1 Doplnkové penzijní spoření	40
2.5.1.1 Transformovaný fond.....	41
2.5.1.2 Účastnický fond	41
2.5.1.3 Příspěvky na spoření	42
2.5.1.4 Předdůchod	44
2.5.2 Investování	45
2.5.2.1 Nemovitosti.....	45
2.5.2.2 Akcie	47
2.5.2.3 Dluhopisy	47
2.5.2.4 Podílový fond.....	48

2.5.2.5	Zlato a stříbro	48
2.5.2.6	Životní pojištění	49
3	Praktická část	50
3.1	Výpočet starobního důchodu zaměstnaného muže	51
3.2	Výpočet starobního důchodu zaměstnané ženy se 2 dětmi.....	52
3.3	Výpočet starobního důchodu zaměstnané ženy bez dětí.....	54
3.4	Výpočet starobního důchodu muže – OSVČ.....	55
3.5	Výpočet starobního důchodu ženy – OSVČ se 2 dětmi.....	56
3.6	Výpočet starobního důchodu ženy – OSVČ bez dětí.....	58
3.7	Zhodnocení starobních důchodů ČR a zemí G20	60
3.7.1	Demografická situace.....	60
3.7.2	Důchodový věk	64
3.7.3	Výše příspěvku do systému důchodového pojištění	65
3.7.4	Zhodnocení výše starobních důchodů.....	66
3.8	Výše starobního důchodu v ČR	68
4	Výsledky a diskuse	69
4.1	Výše důchodu v porovnání s předchozím výdělkem	71
4.2	Faktory ovlivňující důchodový systém v ČR a zemích G20	73
	Závěr.....	75

Seznam použité literatury

Seznam obrázků

Seznam tabulek

Seznam grafů

PŘÍLOHY

Úvod

Stárnutí populace je fakt, se kterým se ve větší či menší míře musejí potýkat státy po celém světě. Následkem výzkumů a pokroku v medicíně, rostoucímu důrazu na životní prostředí, zdravé stravování a vlivem dalších faktorů se prodlužuje délka lidského života, která se promítá i do delší doby pobírání starobního důchodu. Tato situace je doprovázena trendem klesající porodnosti, což má společně za následek úbytek počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Důchodová politika je tak jednou z velmi významných oblastí, kterou musí státy ve 21. století řešit. Důchody představují významnou položku ve státním rozpočtu a nepříznivý vývoj demografické situace zvyšuje nároky na financování celého důchodového systému. V mnohých případech je tento systém i dlouhodobě neudržitelný, a tak musí státy po celém světě věnovat této problematice obzvláště velkou pozornost. Mnoho vyspělých zemí se proto snaží o různé reformy, prostřednictvím kterých se snaží o řešení, nebo alespoň zmírnění tohoto problému.

Státy se navíc musí potýkat nejen s otázkou samotného zdroje financování systému, ale také s nastavením parametrů systému a míry solidarity. Průběžný důchodový systém funguje právě na principu mezigenerační solidarity, kdy se část výdělku produktivního obyvatelstva přesouvá k obyvatelstvu ve věku postproduktivním. Dále se také uplatňuje princip solidarity – zejména mezi vysokopříjmovou skupinou a skupinou s příjmy nízkými. To může být často zdrojem konfliktů či pocitu nespravedlnosti, nicméně je to jeden ze základních kamenů, na kterém právě důchodový systém stojí.

Problematika starobních důchodů je aktuální i pro Českou republiku. Důkazem toho jsou různé snahy o reformy, které se ale neseťkaly s významnějším úspěchem. Situaci v České republice nepomáhá ani to, že mnoho Čechů nemá dostatek znalostí z oblasti finanční gramotnosti, a tak velké množství lidí zabezpečení na stáří z vlastní strany ignoruje a spoléhá pouze na stát. S nástupem do starobního důchodu se pak často dočkají nepříjemného překvapení v podobě velmi nízkého příjmu, který je pod jejich očekávání.

1 Cíl práce a metodika

Cíl práce

Cílem diplomové práce bude identifikovat rozdíly starobních důchodů u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných. Dílčím cílem bude provést modelový výpočet starobního důchodu u zaměstnance a OSVČ. Metodou analýzy bude posouzeno, pro koho je systém výhodnější a v jak velké míře. Druhým dílčím cílem bude porovnání České republiky se zeměmi G20 v oblasti starobních důchodů a faktorů, které jeho výši ovlivňují.

Metodika

Teoretická část bude zpracována za pomoci deskriptivní metody. Bude podrobně popisovat vývoj a současný stav důchodového systému České republiky, vyměrování výše starobního důchodu a faktory, které jeho výši ovlivňují. Zmíněny budou také alternativní způsoby zajištění na stáří.

V praktické části bude využita komparativní metoda a na zjednodušeném příkladu modelových osob budou znázorněny rozdíly mezi výší starobního důchodu u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Modelových osob bude vybráno celkem 6 a konkrétně se bude jednat o zaměstnaného muže, zaměstnanou ženu se 2 dětmi, zaměstnanou bezdětnou ženu, muže – OSVČ, ženu – OSVČ se 2 dětmi a bezdětnou ženu – OSVČ. Výše starobního důchodu jednotlivých modelových osob bude určena za pomoci důchodové kalkulačky, která je dostupná na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení. Jedná se pouze o orientační výši, jelikož výpočet starobního důchodu je obsáhlý a odvíjí se od mnoha faktorů, které se v průběhu let mění. I proto je u kalkulačky zdůrazněno, že se jedná pouze o informativní výpočet.

Do kalkulačky se vkládá datum narození modelového pojištěnce, pohlaví (u žen navíc počet vychovaných dětí), uvažované datum přiznání důchodu, celkový počet let doby pojištění k datu nároku na důchod a celkový počet dní přesluhování, pokud pojištěnec vykonává výdělečnou činnost i po dosažení důchodového věku. Dále se do kalkulačky vkládají vyměrovací základy pro jednotlivé roky a jestliže nastaly, tak i počet dní vyloučené doby.

Datum narození pojištěnců bude voleno tak, aby došlo k co nejmenšímu možnému zkreslení výše důchodu u OSVČ a zároveň bylo možno kalkulačku použít. Ta totiž odhad

výpočtu důchodu poskytuje maximálně na 5 let dopředu. Pokud by tedy měly modelové osoby nárok na odchod do starobního důchodu později, kalkulačka by odhad jejich důchodu již nebyla schopná poskytnout. Za možný začátek podnikání pak byl považován rok 1993 – zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) nabyt účinnosti počátkem roku 1992, nicméně se brala v úvahu i potřebná doba na zahájení živnosti.

Kalkulačka poskytuje predikci výše starobního důchodu ve čtyřech variantách – základní, minimalistické, střední a optimistické. Různé varianty se liší v závislosti na růstu průměrné mzdy v ČR. Základní varianta poskytuje výpočet na základě zákonem garantovaných nejnižších parametrů. Zbylé varianty jsou vypočteny s hodnotami, které do budoucna odhaduje ČSSZ. Odlišují se rozdílně určenou základní výměrou a redukčními hranicemi, jejichž výše se odvíjí od výše průměrné mzdy. Čím je varianta optimističtější, tím je výše průměrné mzdy vyšší, a tím pádem je vyšší i hodnota základní výměry a redukčních hranic, což má pozitivní vliv na důchod pojištěnce. Vyšší základní výměra přímo zvyšuje starobní důchod a vlivem vyšších redukčních hranic vzniká vyšší výpočtový základ, který vstupuje do výpočtu procentní výměry.

Dále bude použita metoda analýzy při zhodnocení ukazatelů související se starobními důchody v České republice a v zemích G20. Data z webových stránek a dokumentů OECD budou uspořádána do grafů a metodou komparace budou jednotlivé hodnoty porovnány.

2 Teoretická část

Tato část diplomové práce se bude věnovat vývoji důchodového systému v minulosti a shrnuje, jaká je jeho současná podoba. Vysvětluje základní pojmy související s důchodovou problematikou a zmiňuje faktory, které ovlivňují výši starobních důchodů.

2.1 Vývoj důchodového systému do současné podoby

Počátky snahy o řešení důchodové problematiky je možné mapovat již před několika staletími. Ve středověku se objevovaly případy, kdy někteří aristokraté na základě sympatií poskytovali vybraným jedincům ve vyšším věku stravu a ubytování v kláštrech. Bohatší starší jedinci si zajišťovali péči na základě příslibu dědictví. Později se pak začíná objevovat státní zaopatření, které se týkalo státních úředníků a jiných státních zaměstnanců. U soukromých podniků byl vývoj pomalejší a vyplácení důchodů záleželo zcela na majiteli. Důchody v tomto případě sloužily jako odměna za loajalitu vysoce postavených úředníků nebo byly využívány jako lákadlo v konkurenčním boji při získávání pracovníků. V reakci na nárůst počtu starších chudých lidí, ke kterému začalo docházet ke konci 19. století, se začaly objevovat různé postupy řešení organizované státem (Cipra, 2012).

Český důchodový systém má své kořeny již v dobách rakouské monarchie a první republiky, od té doby ale doznal mnoha změn. Před druhou světovou válkou se sociální pojištění lišilo dle profesní příslušnosti. Po válce se nemocenské a důchodové pojištění sjednotilo a stalo se povinným. K oddělení důchodového pojištění došlo po roce 1948. V této době vznikl také vznikl Státní úřad důchodového pojištění. Důchodové pojištění spadalo pod správu státu a zdrojem jeho financování byl státní rozpočet (Holub, Šlapák, 2015).

Po roce 1989 došlo ke změně celé oblasti sociální politiky včetně důchodového systému. Došlo ke vzniku institucí jako jsou úřady práce nebo Česká správa sociálního zabezpečení a do fungování se uvedly mechanismy jako sociální pojištění, životní minimum, minimální mzda či valorizace (Holub, Šlapák, 2015). Bylo odstraněno zohledňování rozdílů u osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) a přestalo užívání preferencí v důchodovém systému. Díky tomuto kroku začaly platit jednotné podmínky týkající se nároku na důchod pro téměř všechny ekonomicky aktivní. Nastolila se tím vhodná půda pro další reformní kroky (Krebs, 2015).

V roce 1993 došlo k zavedení pojistného na sociální pojištění (jehož součástí bylo i důchodové pojištění) jako platby probíhající mimo daňový systém. Vytvořil se tím

průběžně financovaný I. pilíř důchodového systému. V následujícím roce byl přijat zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, který představoval III. pilíř důchodového systému a o rok později byl přijat zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. (Holub, Šlapák, 2015). Jeho přijetí předcházelo mnoho obsáhlých diskuzí politiků i odborníků. Reagoval na nové ekonomické podmínky a dynamizoval důchodový systém. Mimo jiné se začaly zvyšovat věkové hranice odchodu do důchodu a došlo k zajištění souladu systému s požadavky Evropské unie (Krebs, 2015).

V následujících letech docházelo k postupným úpravám dosavadního systému. Jejich cílem bylo vylepšit tento systém, zejména jeho dlouhodobou finanční udržitelnost (Holub, Šlapák, 2015). Počátkem roku 1996 byl spuštěn zvláštní účet důchodového pojištění, který tvoří část státních finančních aktiv. Na tomto účtu jsou evidovány prostředky, které vznikají jako rozdíl mezi příjmy z pojistného a výdaji na dávky důchodového pojištění. Tyto finanční prostředky lze použít pouze na navýšení dávek nebo na uhrazení negativního salda pojistného na důchodové pojištění včetně výdajů, které souvisí s výběrem pojistného (Arnoldová, 2012).

V roce 1997 se stát z důvodu úsporných opatření uchýlil ke striktnějším valorizačním podmínkám a podmínkám k zápočtu některých tzv. náhradních dob (dob, během které neprobíhá platba pojistného, ale přesto se berou v úvahu v podmínkách nároku i ve výši důchodu). V roce 1999 byla schválena novela zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Zajistila vyšší bezpečnost vkladů účastníků, ale zejména se zasloužila o rozšíření možností systému. Novela umožnila daňově zvýhodnit jak zaměstnavatele, kteří za své zaměstnance platí příspěvky, tak část příspěvků účastníků. Také se díky ní navýšil státní příspěvek (Krebs, 2015). V roce 2001 byly dále upravovány předčasné a odložené důchody (Holub, Šlapák, 2015).

V roce 2003 byl s účinností od 1. ledna 2004 přijat zákon č. 425/2003 Sb. Jednalo se o nejvýznamnější změny, které se udály od roku 1995 (v tomto roce došlo ke schválení zákona o důchodovém pojištění, který je platný i v současné době). Zákon přinesl změny v oblasti důchodového pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvků na státní politiku zaměstnanosti. Jednalo se pak zejména o následující změny:

- postupné zvyšování důchodového věku s cílem sjednotit hranici pro muže a bezdětné ženy (pro ostatní ženy se důchodový věk zatím podle počtu vychovaných dětí odlišoval);

- zrušení dočasně kráceného předčasného starobního důchodu se záměrem omezit možnost předčasně odejít do starobního důchodu;
- nižší hodnocení délky studia pro účely důchodového pojištění (doba studia na střední či vysoké škole v období před 1. lednem 1996, která byla získána po dosažení věku 18 let se hodnotí nejvýše v délce šesti let a zároveň se považuje pouze za náhradní dobu pojištění – tím pádem se pro výši důchodu zhodnocuje pouze v rozsahu 80 %). Tímto krokem se sjednotilo hodnocení doby studia získaného po 31. prosinci 1995. Délka studia před 1. lednem 1996, která byla dosažena předtím, než jedinec nabyl 18 let, se beze změny klasifikuje jako doba pojištění (tudíž plnohodnotně);
- anulování podmínky, která umožňovala nárok na vyplácení starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti v období dvou let po vzniku nároku na tento důchod, pouze pokud nebyla překročena stanovená hranice, která činila dvojnásobek částky životního minima pro jednotlivce (pro zaměstnance i OSVČ). Zároveň bylo uzákoněno, aby vznikl nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti pouze pokud je pracovněprávní vztah uzavřen maximálně na dobu jednoho roku;
- samostatně výdělečná činnost byla rozdělena na hlavní a vedlejší. Pokud OSVČ svou samostatně výdělečnou činností provádí jako svou hlavní činnost, je vždy účastníkem důchodového pojištění, a tím pádem platí pojistné na důchodové pojištění a přispívá na státní politiku zaměstnanosti alespoň z minimálního vyměřovacího základu (nebere se ohled na výši dosaženého příjmu). Pokud OSVČ svou samostatně výdělečnou činnost provádí pouze jako vedlejší (např. je stále studentem nebo pobírá příjmy ze zaměstnání, starobní nebo plný invalidní důchod), je účastníkem důchodového pojištění pouze v určité míře, která závisí na výši jeho příjmu;
- sazba pojistného na důchodové pojištění se zvýšila z 26 % na 28 % vyměřovacího základu a zároveň se sazba pojistného na státní politiku zaměstnanosti snížila z 3,6 % na 1,6 % vyměřovacího základu;
- minimální vyměřovací základ pro stanovení pojistného pro OSVČ byl v letech 2004 až 2006 postupně navyšován z 35 % na 50 % rozdílu mezi dosaženým příjmy a vynaloženými výdaji. Ve stejném období zároveň rostl minimální vyměřovací základ pro OSVČ s hlavní samostatnou výdělečnou činností, který byl stanoven

v nominální výši. V roce 2004 činil 20 % průměrné mzdy v národním hospodářství, v roce 2005 22,5 % a v roce 2006 dosáhl úrovně 25 % (Krebs, 2015).

V roce 2006 úprava systému pokračovala a byly přijaty další zákony, konkrétně se jednalo o zákon č. 24/2006 Sb. (došlo ke zrušení institutu krácení částečných invalidních důchodů, případně k přerušování jejich vyplácení, pokud byla přesažena stanovená hranice příjmů z výdělečné činnosti), zákon č. 264/2006 Sb. (pokud poživatel důchodu dosáhl věku 100 let, procentní výměra důchodu byla navýšena o 2000 Kč) a zákon č. 267/2006 Sb. (zákonem byla upravena výše vdovských důchodů). Všechny tyto zákony nabyly účinnosti v průběhu roku 2006 (Krebs, 2015).

S účinností od roku 2010 byl přijat zákon č. 306/2008 Sb. Jednalo se o komplexní balíček opatření, který obsahoval převážně změny v parametrech systému. Cílem těchto změn bylo přispět k dlouhodobé stabilitě a udržitelnosti systému (Holub, Šlapák, 2015). Konkrétně lze zmínit následující opatření:

- doba pojištění, která je potřebná pro získání nároku na starobní důchod, byla v průběhu následujících let prodloužena z 25 let na 35;
- zápočet náhradních dob pojištění byl postupně omezován;
- pokračující navyšování důchodového věku a věkové hranice pro nárok na starobní důchod, pokud nebyla získána dostatečně dlouhá doba pojištění;
- pro vyplácení starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti byla zrušena podmínka, která spočívala ve sjednání pracovního vztahu na dobu maximálně jednoho roku;
- procentní výměra starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši byla postupně navyšována;
- plný invalidní důchod se při dosažení věku 65 let změnil na starobní ve stejné výši;
- doba studia, která byla získána v době po účinnosti návrhu zákona jako náhradní doba pojištění, byla zrušena (Krebs, 2015).

2.1.1 Malá důchodová reforma

Vlastností důchodového systému bylo po dlouhou dobu to, že lidé, kteří pobírali vyšší plat, dostávali v poměru s lidmi s nižším platem podstatně nižší starobní důchod.

Ke změně stavu situace došlo až díky zásahu Ústavního soudu, který prohlásil tuto sociální nespravedlnost za nepřijatelnou. Stát byl příliš solidární, ale důchodový systém dostatečně nerespektoval zásluhovost (Janda, 2012).

K řešení tohoto problému měla přispět tzv. „malá“ důchodová reforma, která začala platit 1. ledna 2012. Jednou z hlavních změn bylo zvýšení věkové hranice, které bylo nutno dosáhnout pro odchod do důchodu. Lidé narození v roce 1977 měli dosáhnout starobního důchodu v 67 letech, pro mladší se měl důchodový věk oddalovat tempem 2 měsíce ročně. Věková hranice byla pak shodná jak pro muže, tak i ženy (Janda, 2012).

S tím souvisí další změna, kterou je právě postupné sjednocování důchodového věku mužů a žen. Důchodový věk mužů a žen se měl podle plánů malé důchodové reformy sjednotit v roce 2041 a u žen by nehrál roli ani fakt týkající se počtu vychovaných dětí (Krebs, 2015).

Je nutné podotknout, že podle původního plánu neexistovala hranice, které mohl důchodový věk maximálně dosáhnout – hranice nebyla ničím omezená. U lidí narozených po roce 1977 se důchodový věk měl neustále odsouvat do vyššího věku a např. lidé narození v roce 2015 by důchodu dosáhli až v 73 letech. S tímto mechanickým prodlužováním věku by mohlo vyvstat mnoho sociálních a etických problémů. Nelze očekávat, že střední délka života nadále poroste stejným tempem jako se dělo doposud. Není bráno v potaz také to, že mnoho profesí je fyzicky velmi náročných, což se negativně podepisuje na fyzickém opotřebení zaměstnanců. Nelze neomezeně navyšovat věkovou hranici, je nutné brát v potaz skutečnou střední délku života a důchodový systém stabilizovat posílením příjmové stránky důchodového účtu (Krebs, 2015).

Tyto aspekty nakonec vyústily v to, že se dříve přijatá reforma v červnu 2017 pozměnila. Bylo zrušeno každoroční navyšování důchodového věku o 2 měsíce a věková hranice pro odchod do důchodu se ustálila na 65 letech (OECD, 2017).

Dále došlo k nastavení nových pravidel pro valorizaci důchodů (neboli jejich navyšování). Tato změna zamezila tomu, aby vláda libovolně navyšovala důchody – dělo se tak zejména před volbami, kdy si vláda tímto krokem snažila získat voličskou přízeň důchodců. Valorizace se podle nově stanovených podmínek odvíjí od růstu indexu spotřebitelských cen a růstu reálných mezd (Janda, 2012). Ke zvyšování důchodů tedy pravidelně dochází, čímž se reaguje na růst cen a brání se vzniku příliš velkého rozdílu mezi vývoji hodnot důchodů a mezd. Zvýšení je ale omezeno zákonem (Cipra, 2012).

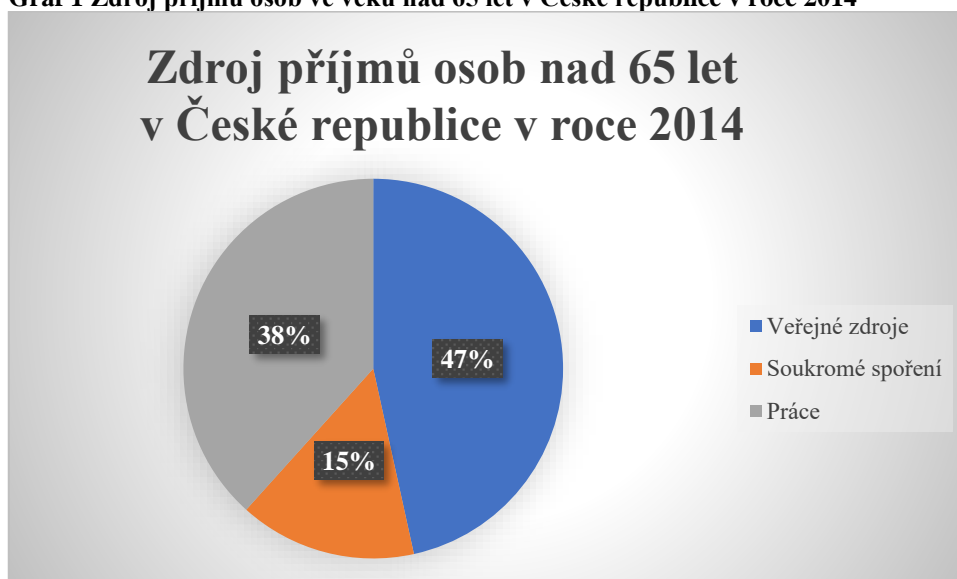
Poslední změna reagovala na fakt, že důchodový systém neobdržel žádné dodatečné finanční prostředky, ale bylo nutné splnit podmínku respektování zásluhovosti. 10 % lidí s nejnižšími příjmy (přibližně do 11 tis. Kč) se toto řešení nijak nedotklo a výše jejich důchodu zůstala nezměněna. Lidem, kteří pobírali příjem mezi 11 tis. Kč až 35 tis. Kč, důchod poklesl. Lidé s příjmy nad 35 tis. Kč zaznamenali navýšení jejich důchodů. Změna probíhala v průběhu 5 let, aby neproběhla stylem prudkého snížení nebo navýšení důchodů. Změna tedy nejvíce negativně poznamenala občany se střední výší příjmů (Krebs, 2015). Jednalo se přibližně o 70 % lidí, kterým byla penze mírně snížena (Loužek, 2014).

2.1.2 Velká důchodová reforma

Velká důchodová reforma vstoupila v platnost počátkem roku 2013 (Krebs, 2015). Kromě již existujícího prvního a třetího pilíře zavedla vlada reformou druhý pilíř důchodového zabezpečení. Jednalo se o jednu z možností individuálního spoření, které by neměli lidé opomíjet. Zejména pak ti mladí by na zajištění ve stáří měli intenzivně myslet a nespoléhat se pouze na příjem z I. pilíře. Na ten spoléhá v současné době drtivá většina důchodců – přibližně 95 % příjmů českých důchodců obstarává právě I. pilíř. Ve světě je to ojedinělý jev (Loužek, 2014).

Dle statistik OECD ale není podíl I. pilíře až tak vysoký. Z Grafu 1 vyplývá, že příjmy osob nad 65 let plynoucí z I. pilíře v roce 2014 měly představovat 78 % z celkových příjmů. 20 % příjmů pak reprezentovalo příjmy ze zaměstnání a samostatně výdělečné činnosti. Zdrojem pouhých 2 % příjmů pak byla různá forma soukromého spoření. V porovnání s ostatními zeměmi OECD se Česká republika zařadila mezi státy s nejvyšším poměrem veřejných zdrojů jakožto zdroj příjmů osob nad 65 let. Na druhé straně pak jako země s jedním z nejmenších zastoupení využití soukromého spoření jakožto způsobu zajištění ve stáří (OECD, 2017).

Graf 1 Zdroj příjmů osob ve věku nad 65 let v České republice v roce 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

2.1.2.1 Důchodové spoření (II. pilíř)

Důchodové spoření (II. pilíř) začalo fungovat v lednu 2013 v rámci velké důchodové reformy, vzápětí však bylo v roce 2014 ukončeno a jeho prostřednictvím již nelze finanční prostředky na důchod spořit (Ministerstvo financí, 2018).

Cílem II. pilíře bylo doplnění I. pilíře. Fungoval na základě odvodu 3 % z výplaty do fondu. Tato částka pak nesměřovala do průběžného systému na výplatu důchodu současných důchodců, ale měla sloužit k pozdější výplatě důchodu osoby, která tyto prostředky odvedla – sloužila tedy k financování vlastního důchodu a ne cizího (Sýrový, 2012).

K odvedeným 3 % byl účastník povinen přidat částku ve výši 2 % z vlastních prostředků, kterou za něj odváděl zaměstnavatel. Celková výše odvodu účastníka II. pilíře tedy činila 30 % a obsahovala snížený odvod do prvního pilíře (25 % ze základu), odvod části výplaty do II. pilíře (3 % základu) a částku z vlastních prostředků účastníka (2 % základu) (Loužek, 2014).

Tento proces vyvázání části finančních prostředků se nazývá opt-out a jeho smyslem je to, že účastník má ve stáří nárok na 2 penze – první z průběžného systému a druhou pak ze soukromého penzijního fondu (Janda, 2012).

V Tabulce 1 je přehledně uvedena výše odvodů a rozdíly v jejich výši při účasti v II. pilíři. Dále je určen zdroj, odkud plyne důchod. Je nutné si uvědomit, že v případě

rozhodnutí účastnit se II. pilíře, důchod plynoucí z I. pilíře bude nižší v porovnání s důchodem osob, které se rozhodly II. pilíře neúčastnit. Je to logické vzhledem k faktu, že účastník II. pilíře odvádí do průběžného systému menší podíl mzdy (Syrový, 2012).

Tabulka 1 Rozdíl mezi I. a II. pilířem z hlediska plateb a čerpání prostředků

	Účastníme se II. pilíře	Neúčastníme se II. pilíře
Platíme	25 % hrubé mzdy do I. pilíře 3 % hrubé mzdy do II. pilíře Další 2 % z hrubé mzdy do II. pilíře	28 % z hrubé mzdy do I. pilíře
Čerpáme	Z průběžného systému Z fondů (z naspořených 3 % + 2 %)	Pouze z průběžného systému

Zdroj: SYROVÝ, P. Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě. 2012, str. 91.

Vstup do II. pilíře byl dobrovolný. Kdo se rozhodl nevstoupit, byl nadále účastníkem jen I. pilíře a přispíval pouze do něj. Pokud se ale jedinec rozhodl vstoupit do II. pilíře, nebylo již možné z něj vystoupit. Také pokud jedinec do svých 35 let nevstoupil, neměl možnost své rozhodnutí později změnit a do pilíře přeci jen nakonec vstoupit (Syrový, 2012).

II. pilíř se setkal se silnou vlnou kritiky. Mezi největší vady se řadila možnost narušení fungování průběžného systému, přenos rizika na pojištěnce a vhodnost pouze pro lidi s vyššími příjmy. Kritika přicházela od opozice i odborníků (Krebs, 2015).

Nedostatek poskytnutých informací o důchodové reformě, nedůvěra pramenící z důvodu vzniku ze státní iniciativy a celková nedůvěra v soukromé správce peněz a světový systém finančních trhů vyústila v malý zájem veřejnosti a spíše k nepřesvědčení o užitečnosti vstupu do II. pilíře (Filip, Pospíšil, 2013). Přihlásilo se do něj pouze okolo 84 tisíc osob (Krebs, 2015).

2.1.3 Současná podoba důchodového systému

V roce 2019 byl důchodový systém ČR zastoupen 2 pilíři. Konkrétně se jednalo o povinný průběžně financovaný systém představující I. pilíř a doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění, o kterém se hovoří jako o III. pilíři (Ministerstvo financí, 2018). Toto rozdělení je naznačeno v Obrázku 1, kde je zároveň uvedeno, kdo příspěvky do jednotlivých pilířů spravuje a je zmíněn i zdroj těchto příspěvků.

Obrázek 1 Důchodový systém v roce 2019

Zdroj: blog.brokertrust.cz

2.2 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění představuje I. pilíř důchodového systému, který je pilířem základním a tím nejdůležitějším. Je označován jako průběžný, protože finance do něj přitečou a okamžitě zase odečou. Financuje důchody současných důchodců a zdrojem těchto dávek jsou odvody lidí, které v současné době pracují (Syrový, 2012).

Tento pilíř vychází ze zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a lze zmínit několik principů, ze kterých vychází:

- princip solidarity – solidárnost se uplatňuje mezi pojištěnci s vyššími příjmy a pojištěnci s nižšími příjmy, ale také mezi ekonomicky aktivními osobami a důchodci;
- princip průběžného financování (PAYG – pay-as-you-go) – vybrané pojistné se rovnou použije na vyplácení pojistného, finance se neukládají do fondů;
- na fungování systému se podílejí téměř všechny ekonomicky aktivní osoby;
- povinná účast – nelze se z tohoto pilíře zcela vyvázat a neplatit žádné pojistné (i v případě, kdy má osoba k dispozici dostatečné finanční prostředky a je schopná se zajistit ve stáří sama bez pomoci státu);
- princip jednotné úpravy pro všechny pojištěnce;

- garance státu vyplácení dávek – pokud pojištěnec splní zákonem stanovené podmínky, má právní nárok na důchod z důchodového pojištění, který plyne ze samostatného rozpočtového účtu (Cipra, 2012).

Mezi výhody tohoto systému lze zařadit jeho relativní jednoduchost. Peníze, které se vyberou, jdou téměř okamžitě na výplatu důchodů a nikde se nehromadí, ani nejsou předmětem žádných investic s nejistým výsledkem (Pikora, 2011). Systém je jednotná soustava a neobjevují se v něm asymetrie jako např. dřívější rozdíly mezi vdovským a vdoveckým důchodem (Cipra, 2012).

Dalším podstatným rysem je záruka státu, že důchodce svůj důchod obdrží. Není jednoznačně určeno, jak vysoká dávka bude, ale v určité výši určitě vyplacena bude. Výše dávky by pak měla být průběžně upravována. Tím by se mělo zamezit tomu, aby se celý systém nezhroutil. Pokud navíc dochází k menším pravidelným úpravám, bývá to lépe přijímáno veřejností a přizpůsobení se není tak obtížné jako v porovnání se situací, kdy dojde k jedné velké nárazové změně. Pokud dojde k úpravě výše dávky pozdě, může nastat situace, že se výše důchodu podstatně sníží, ale nehrozí stav, že by lidé neobdrželi vůbec nic (Pikora, 2011).

Je ale rozhodně na místě se zamyslet nad výší této dávky a zda bude v budoucnu pojištěncům stačit k přežití. Ač se může zdát průběžný pilíř méně rizikovější než soukromý, existují u něj obdobná rizika – důchody mohou jednorázově výrazně poklesnout (zejména v zemích, kde se objevily finanční problémy) nebo být znehodnoceny postupem času. Druhý případ nastává, pokud důchody rostou, ale pomaleji než inflace. V takovém případě i přes zdánlivě rostoucí výši důchodci chudnou (Srový, 2012). Za rizikové se dá pokládat i to, že se budoucím pobíratelům důchodu slibuje něco, co nemusí být dostatečně kryto finančním zdroji (Loužek, 2014).

2.2.1 Účastníci důchodového pojištění

Na základě jednoho z principů fungování I. pilíře platí, že účast v něm je povinná. Na jedné straně figurují pojištěnci a na straně druhé jsou státní orgány (Cipra, 2012). Mezi orgány zajišťující sociální zabezpečení lze zařadit:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí;

- Českou správu sociálního zabezpečení, která mimo jiné vede registr pojištěnců a rozhoduje o dávkách z I. pilíře;
- Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo obrany, která slouží obdobně pro pracovníky jako jsou např. vojáci, policisté či příslušníci vězeňské služby (Rubeš, 2013).

2.2.1.1 Zaměstnanci

Zaměstnanci vzniká povinnost účasti na důchodovém pojištění, pokud splní určité podmínky:

- zaměstnání je vykonáváno na území České republiky (případně může být vykonáváno i v cizině, pokud se tak děje pouze pro přechodnou dobu a místo výkonu práce zůstává stále v České republice), nebo trvale v cizině, pokud má zaměstnavatel sídlo v České republice, a zároveň má zaměstnanec trvalý pobyt v EU, ale neúčastní se penzijního pojištění v cizím státě, kde vykonává zaměstnání;
- zaměstnání probíhá alespoň po dobu 15 kalendářních dní;
- sjednaná částka příjmu za kalendářní měsíc je minimálně ve výši rozhodného příjmu (Cipra, 2012).

Při placení důchodového pojištění nevznikají zaměstnanci žádné významné povinnosti. Veškerou administrativu týkající se zejména výpočtu a odvodu zajišťuje zaměstnavatel. Ten za každý kalendářní rok předá zaměstnanci roční přehled zvaný Evidenční list důchodového pojištění, jehož kopii předává i České správě sociálního zabezpečení, která díky těmto údajům určuje starobní důchod (Rubeš, 2013).

2.2.1.2 OSVČ

Osoba samostatně výdělečně činná se účastní důchodového pojištění, pokud má ukončenou povinnou školní docházku, dosáhla minimálně věku 15 let a vykonává samostatně výdělečnou činnost na území České republiky, přičemž tato činnost může být prováděna i mimo území České republiky, pokud je vykonávána na základě oprávnění, které vyplývá z právních předpisů České republiky (zákon č. 155/1995 Sb.).

Za samostatně výdělečnou činnost se považuje:

- podnikání v zemědělství;
- provozování živnosti;
- výkon funkce společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti;
- umělecká či jiná tvůrčí činnost vykonávána na základě autorskoprávních vztahů;
- jiná činnost konaná na základě oprávnění podle zvláštních předpisů za účelem výdělku (do této skupiny patří vždy znalci, tlumočníci, zprostředkovatelé kolektivních sporů, zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv podle autorského zákona, rozhodce podle zvláštních předpisů a insolvenční správce);
- činnost příkazníka vykonávané na základě příkazní smlouvy;
- jiné činnosti, které jsou vykonávány na vlastní jméno a na vlastní odpovědnost, jejichž účelem je dosažení příjmu, přičemž pronájem nemovitosti, jejich částí nebo movitých věcí není považováno za výkon samostatné výdělečné činnosti (ČSSZ, 2019).

Dle zákona č. 155/1995 Sb. se samostatně výdělečná činnost dělí na hlavní a vedlejší. Za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost se pokládá, pokud OSVČ v kalendářním roce:

- vykonávala zaměstnání;
- vznikl nárok na vyplácení invalidního nebo starobního důchodu;
- měla nárok na rodičovský příspěvek, peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenskou z důvodu těhotenství a porodu;
- osobně poskytovala péči osobě mladší 10 let, která je závislá na pomoci jiné osoby;
- je nezaopatřeným dítětem – za neopatřené dítě je považováno dítě do ukončení povinné školní docházky a nadále až do věku 26 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo mu v přípravě na budoucí povolání či ve výkonu samostatné činnosti brání nemoc či úraz.

Pokud samostatně výdělečná činnost není považována za vedlejší, pak se jedná o hlavní, na jejímž základě vždy vzniká povinná účast na důchodovém pojištění (Cipra, 2012). Jestliže provozováním vedlejší samostatné činnosti vznikne příjem ve výši tzv. rozhodné

částky nebo vyšší, vzniká taktéž povinnost účastnit se na důchodovém pojištění. Rozhodná částka je variabilní, přičemž platí po celý kalendářní rok. V roce 2018 činila 71 950 Kč. Pokud k dosažení rozhodné částky nedojde, je účast na důchodovém pojištění dobrovolná (ČSSZ, 2019).

2.2.1.3 Dobrovolní účastníci

Možnost účastnit se dobrovolně důchodového pojištění mají osoby starší 18 let. Tato možnost nastává, pokud:

- je osoba vedena v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání (uchazeč však po tuto dobu nesmí pobírat podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci);
- je osoba studentem a soustavně se tímto studiem připravuje na výkon budoucího povolání;
- osoba provozuje výdělečnou činnost v cizině;
- se osoba dlouhodobě věnuje výkonu dobrovolnických služeb;
- je osoba zaměstnancem zahraničního zaměstnavatele, ale činnost provádí v České republice;
- je osoba poslancem Evropského parlamentu a jeho volba proběhla na území České republiky;
- osoba následovala svého manžela či registrovaného partnera, který je státním zaměstnancem, do místa výkonu práce v zahraničí a zároveň zde tato osoba nemá žádný příjem;
- se osoba rozhodně účastnit dobrovolně bez udání důvodu – v tomto případě je nutné splnit podmínku účasti na českém důchodovém pojištění na základě výkonu výdělečné činnosti alespoň po dobu 1 roku, a zároveň platí pravidlo, že tato účast je možná maximálně po dobu 15 let (ČSSZ, 2019).

2.2.2 Sazby důchodového pojištění

Fungování důchodového pojištění vychází z pojistného principu. To znamená, že dochází k pravidelným platbám příspěvků – pojistného. Sazba pojistného na důchodové pojištění se určuje z vyměřovacího základu a:

- zaměstnavatel odvádí za zaměstnance 21,5 %;

- zaměstnanec si hradí 6,5 %;
- OSVČ hradí 28 %;
- osoby dobrovolně účastné hradí 28 % (ČSSZ, 2019).

2.2.3 Hospodaření systému důchodového pojištění

Příjmy a výdaje týkající se důchodového pojištění jsou součástí státního rozpočtu. K jejich sledování dochází každý měsíc a celoroční výsledek je vykázán ve Státním závěrečném účtu. Příjmy tvoří přijaté pojistné na důchodové pojištění. Výdaje pak tvoří zejména dávky důchodového pojištění, kam kromě starobních důchodů spadají i důchody invalidní a pozůstalostní. Kromě výdajů na samotné dávky jsou významnou výdajem i náklady na správu. Jejich výše je známa až po skončení roku z podkladu pro Státní závěrečný účet. Výše těchto příjmů a výdajů (rozdělených na výdaje na dávky důchodového pojištění a na výdaje na správu) společně se saldem hospodaření lze vidět v níže uvedené Tabulce 2.

Tabulka 2 Vývoj hospodaření důchodového pojištění mezi lety 2013-2018 (v mld. Kč)

Rok	Příjmy z pojistného na DP	Výdaje na dávky DP	Výdaje na správu DP	Saldo hospodaření
2013	332,6	382,77	4,92	-55,1
2014	342,08	385,84	5,1	-48,87
2015	361,61	395,22	5,3	-38,91
2016	383,33	399	5,47	-21,15
2017	416,65	414,39	5,9	-3,64
2018	458,63	433,84	6,15	18,64

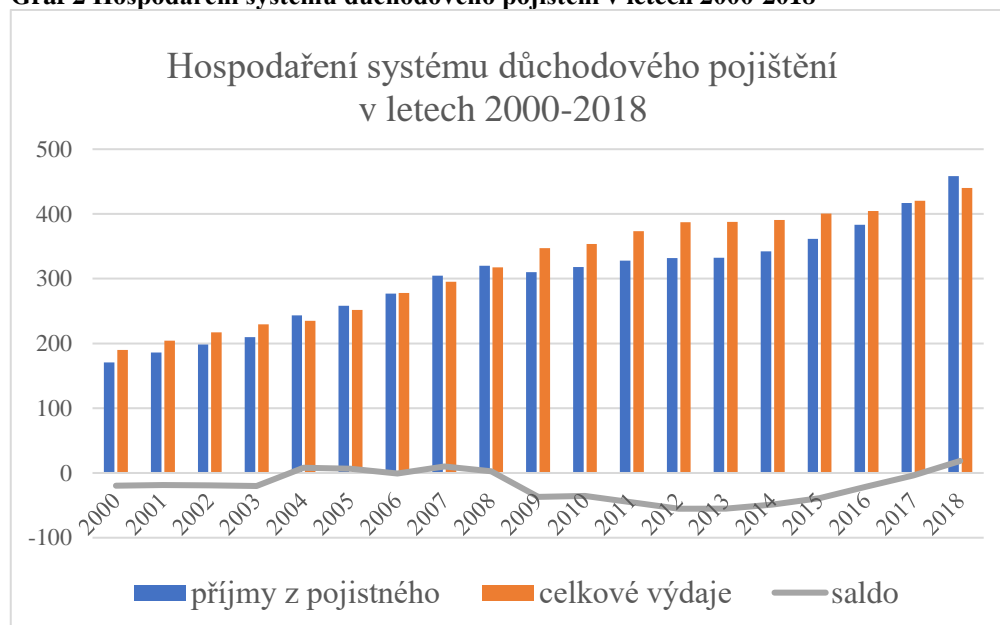
Zdroj: MFČR, vlastní zpracování

Saldo hospodaření systému důchodového pojištění je rozdíl mezi příjmy (pojistné na důchodové pojištění) a výdaji (dávky a správní výdaje). Pokud nastane situace, kdy je systém ve schodku, neznamená to, že k vyplácení důchodů nedochází. Je však nutné využití jiných zdrojů financování z rozpočtu, aby došlo k pokrytí tohoto schodku. Pokud je schodek systému důchodového pojištění dlouhodobý a dosahuje vyšších hodnot, vzniká nepříznivý tlak na rozpočet a měl by vzbudit úvahy o změnách v důchodovém pojištění. Pokud je

schodek vyrovnaný nebo dokonce v mírném přebytku, lze to považovat za dobrou zprávu, jelikož příjmy dostatečně kryjí současné výdaje.

Vývoj hospodaření tohoto systému silně závisí na ekonomickém cyklu. Pokud je ekonomika v dobrém stavu, je vysoká zaměstnanost, která přináší finanční prostředky do státního rozpočtu ke krytí výdajů. Během ekonomické stagnace či poklesu pak naopak vznikají schodky. To potvrzuje i Graf 2, který shrnuje hospodaření systému důchodového pojištění mezi lety 2000 až 2018. Z něj je patrné, že systém skončil v přebytku v době mezi lety 2004 až 2008 (před projevením dopadů ekonomické krize) a znovu pak v roce 2018, kdy lze pozorovat vysokou zaměstnanost, která pozitivně ovlivňuje příliv financí do systému důchodového pojištění (MFČR, 2019).

Graf 2 Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2000-2018

Zdroj: MFČR, vlastní zpracování

2.3 Starobní důchod

Starobní důchod je základní dávkou důchodového pojištění – mimo starobního důchodu existují ještě důchody invalidní, sirotčí, vdovský a vdovecký (Arnoldová, 2012). Tyto důchody slouží k zabezpečení osob, které dlouhodobě negativně ovlivnila sociální událost. Jejím následkem došlo ke ztrátě zdroje výdělků a tyto osoby si nejsou schopny obživu opatřit žádným jiným způsobem. Protože je základní důchodová soustava obligatorní pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území České republiky, měla by bránit vzniku

chudoby. Funguje na základě principu občanské solidarity a pro všechny je jednotná. Díky tomu není nikdo diskriminován či naopak zvýhodňován (Krebs, 2015).

Existují dva druhy starobního důchodu, a to:

- obecný starobní důchod, který je nejčastěji označován pouze jako starobní důchod, nárok na něj vzniká nejdříve v okamžiku dosažení důchodového věku;
- předčasný starobní důchod, na který vzniká nárok již v době před dosažením důchodového věku (Cipra, 2012).

2.3.1 Nárok na starobní důchod

Nárok na starobní důchod vzniká po splnění dvou podmínek – dosažení stanovené věkové hranice a splnění potřebné doby pojištění (Arnoldová, 2012).

2.3.1.1 Důchodový věk

Důchodový věk je věk, který je nutný, aby vznikl nárok na starobní důchod. Důchodový věk se určuje na základě následujících kritérií:

- pohlaví,
- rok narození,
- u žen počet vychovaných dětí (Cipra, 2012).

Důchodový věk se různí podle toho, v jakém roce se pojištěnec narodil a podle toho lze stanovit tři skupiny. První skupinou tvoří pojištěnci narození před rokem 1936, kdy důchodový věk mužů je 60 let. U žen je pak důchodový věk určen na základě počtu dětí:

- 53 let v případě, že vychovaly 5 dětí a více,
- 54 let v případě, že vychovaly 3 nebo 4 děti,
- 55 let v případě, že vychovaly 2 děti,
- 56 let v případě, že vychovaly 1 dítě,
- 57 let, pokud nevychovaly žádné dítě.

Druhou skupinu pak tvoří pojištěnci, kteří se narodili mezi lety 1936 až 1971. Jejich důchodový věk je určen na základě roku narození, konkrétní hodnoty jsou uvedeny v Tabulce 3.

Tabulka 3 Důchodový věk osob narozených v letech 1936-1971

Rok narození	Mužů	Důchodový věk činí u				
		žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3a4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Vysvětlivky:

„r“ znamená rok

„m“ znamená kalendářní měsíc

Zdroj: Příloha k zákonu č. 155/1995 Sb.

Třetí skupinu tvoří pojištěnci narození po roce 1971. U nich je v současné době stanoven důchodový věk jednotně na 65 let (ČSSZ, 2019).

Aby mohlo být dítě uznáno jako ženou vychované, je nutné splnění určitých podmínek:

- musí existovat určitý vztah mezi ženou a dítětem, přičemž se nemusí striktně jednat pouze o dítě vlastní nebo osvojené (žena mohla převzít dítě do trvalé péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo se může jednat např. o dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy na základě rozhodnutí soudu);

- výchova dítěte musela probíhat po určitou dobu (žena se starala o dítě alespoň po dobu 10 let do dosažení zletilosti, případně 5 let, pokud se žena začala o dítě starat až když dosáhlo věku 8 let – není však nutné, aby péče o dítě probíhala souvisle) (Cipra, 2012).

2.3.1.2 Doba pojištění

Na základě doby pojištění se kromě splnění nároku na důchod stanovuje i jeho samotná výše. Určení doby pojištění vychází z období od ukončení povinné školní docházky do dne přiznání starobního důchodu. Do této doby se nejčastěji započítává:

- pracovní poměr podle zákoníku práce (příčemž nehraje roli, zda se jedná o poměr na dobu určitou či neurčitou, plný nebo částečný úvazek, či hlavní, vedlejší nebo souběžný), pokud zakládá účast na nemocenském pojištění v České republice;
- služební poměr (např. vojáci z povolání, příslušníci České policie, Hasičského záchranného sboru ČR);
- činnost osob samostatně výdělečně činných;
- dohoda o pracovní činnosti;
- dohoda o provedení práce, pokud odměna za kalendářní měsíc byla vyšší než 10 000 Kč (Cipra, 2012).

Pravidla se pro dobu pojištění v posledních měnila a potřebné doba se postupem času navyšovala. Vývoj potřebné doby pojištění je znázorněn v Tabulce 4.

Tabulka 4 Potřebná doba pojištění

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

Ti, kteří nesplnili potřebnou dobu pojištění, mají nárok na starobní důchod, pokud splnili alespoň:

- 15 let a před rokem 2010 dosáhli věku nejméně 65 let,
- 16 let a v roce 2010 dosáhli věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 17 let a v roce 2011 dosáhli věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 18 let a v roce 2012 dosáhli věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 19 let a v roce 2013 dosáhli věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 20 let a po roce 2013 dosáhli věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození.

Pokud pojištěnec po roce 2014 dosáhl důchodového věku a splnil nejméně 30 let doby pojištění, vzniká mu také nárok na starobní důchod. Nárok také vzniká pojištěnci, který splnil nejméně 15 let doby pojištění a dosáhl věku nejméně o 5 let vyššího, než je důchodový

věk muže stejného data narození. Pokud osoba dosáhne důchodového věku, ale nesplňuje ani jednu z uvedených podmínek, má nárok na starobní důchod, pokud se stal invalidním a zároveň splnil dobu pojištění potřebnou pro nárokování invalidního důchodu, případně pokud byla invalidita zapříčiněna pracovním úrazem (ČSSZ, 2019).

Kromě doby pojištění lze započítávat i tzv. **náhradní dobu pojištění**. Pro stanovení výše i samotného nároku na důchod se obě dvě doby hodnotí stejně (jedinou výjimkou může být jen to, kdy se v některých situacích z náhradních dob pojištění započítává pouze 80 %). Hlavním rozdílem je ale to, že během náhradní doby pojištění se neplatí pojistné (Cipra, 2012). Jedním z příkladů náhradní doby pojištění je období péče o dítě do věku 4 let. Pokud pojištěnec splnil podmínku alespoň jednoho roku pojištění, je tato doba nejen v rámci nároku na důchod, ale i v rámci jeho výše, započtena plně (Portál veřejné správy, 2019).

2.4 Faktory ovlivňující výši starobního důchodu

Kromě z výše již uvedené doby pojištění vychází vypočet starobního důchodu také z výpočtového základu. Pojištěnec může obě tyto veličiny svým působením ovlivňovat (Cipra, 2012).

2.4.1 Výpočtový základ

Výpočtový základ má hlavní roli při určování výše jedné ze složek důchodu – jedná se o procentní výměru, která se označuje jako zásluhová složka. Pro jeho určení je nezbytné definovat faktory, které mají vliv na jeho výši (Cipra, 2012).

Roční vyměřovací základ zaměstnance je součin úhrnu všech výdělků za jednotlivý kalendářní rok rozhodného období a koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (ČSSZ, 2019). Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu je makroekonomická hodnota, která se určuje pro každý kalendářní rok. Jejím účelem je indexování minulých výdělků pojištěnce. To se odvíjí od růstu průměrné mzdy v národním hospodářství (Cipra, 2012). Na základě koeficientu se tedy získá reálnější představa o hodnotě minulých příjmů vztahující se k roku přiznání důchodu (ČSSZ, 2019).

OSVČ si roční vyměřovací základ určuje sama, přičemž se musí pohybovat mezi výší minimálního a maximálního vyměřovacího základu. Minimální vyměřovací základ se stanovuje na úrovni 50 % daňového základu za kalendářní rok. Minimální hodnota pro OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost pro rok 2018 představovala

součin minimálního měsíčního vyměřovacího základu, tedy 7 495 Kč a počtu kalendářních měsíců, po kterou byla hlavní samostatná činnost vykonávána. Maximální roční vyměřovací základ představuje 48násobek průměrné mzdy. V roce 2018 byla tato hodnota 1 438 992 Kč (ČSSZ, 2019).

Rozhodné období je období, ze kterého se při vyměřování důchodu započítávají výdělky. Toto období začíná kalendářním rokem, který následuje po roce, kdy dosáhl pojištěnec věku 18 let (do rozhodného období se tedy nezapočítává kalendářní rok, kdy pojištěnec dovršil 18 let, ani předcházející roky). Konec pak nastává před rokem, kdy dochází k přiznání důchodu. Do rozhodného období se nezapočítávají ani kalendářní roky před rokem 1986. Pokud ale není v rozhodném období nejméně 5 kalendářních let s vyměřovacím základem pojištěnce, dochází k prodloužení rozhodného období i před rok 1986, maximálně však o kalendářní rok, který přímo následuje po roce, kdy pojištěnec dosáhl věku 18 let. Rozhodné období se postupem let prodlužuje (Cipra, 2012).

Vyloučené doby se nezahrnují do rozhodného období, a tím pádem i do výpočtu měsíčního průměru ročních vyměřovacích základů (Cipra, 2012). Během této doby nedošlo k výkonu výdělečné činnosti. Jako nejčastější případy lze uvést dobu pracovní neschopnosti, ošetřování člena rodiny, péče o dítě či osobu závislou, dobu nezaměstnanosti nebo pobírání tzv. předdůchodu (ČSSZ, 2019).

Osobní vyměřovací základ (OVZ) se určuje jako měsíční průměr ročních vyměřovacích základů v průběhu rozhodného období zkráceného o vyloučené doby. Vychází se pak ze vzorce:

$$OVZ = 30,4167 * \frac{\text{úhrn RVZ}}{KD - VD},$$

OVZ.....je osobní vyměřovací základ,

úhrn RVZ..... je součet ročních vyměřovacích základů,

KD..... je počet kalendářních dnů rozhodného období,

VD..... je počet kalendářních dnů z vyloučených dob,

koeficient 30,4167...zastupuje průměrný počet dní v měsíci. Při určování počtu dnů rozhodného období se zohledňují přestupné roky (Cipra, 2012, str. 318).

Výpočtový základ vychází z osobního vyměřovacího základu. Ten se upraví o redukční hranice, jejichž výše se každý rok mění na základě výše průměrné mzdy. V Tabulce 5

Ize vidět redukční hranice stanovené pro rok 2019 (ČSSZ, 2019). Jedním z účelů redukčních hranic je naplnění principu solidarity mezi pojištěnci s různou výší příjmů (Cipra, 2012).

Tabulka 5 Redukční částky pro výpočet důchodu v roce 2019

do 14 388 Kč	zápočet plně
nad 14 388 Kč do 130 796 Kč	zápočet 26 %
nad 130 796 Kč	nepřihlíží se

Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

2.4.2 Vyměření výše starobního důchodu

Starobní důchod se skládá ze dvou složek – ze základní a procentní výměry. **Základní výměra** důchodu je fixní částka a je určena zákonem ve výši 10 % z průměrné mzdy. V roce 2019 činí 3 270 Kč měsíčně (ČSSZ, 2019). Stanovuje se nejčastěji v lednu každého roku. Částka se zaokrouhluje nahoru na celé desetikoruny. **Procentní výměra** důchodu se určuje individuálně procentní sazbou z výpočtového základu a vychází ze získané doby pojištění. Je nutné odlišovat dobu pojištění získanou do vzniku nároku na starobní důchod a dobu pojištění, která byla získána až po vzniku nároku na důchod (Cipra, 2012). Minimální výše procentní výměry je 770 Kč. Nejnižší možná výše přiznaného důchodu je tedy roce 2019 celkem 4 040 Kč (ČSSZ,2019). Konkrétní výši lze zjistit na základě níže uvedeného vzorce:

$$S = ZV + 0,015 * VZ * CDP + (0,015 \text{ nebo } 0,004) * VZ * DDP,$$

S..... je výše starobního důchodu,

ZV.....je základní výměra,

VZ.....je výpočtový základ pojištěnce,

CDP... je celková doba pojištění,

DDP... je dodatečná doba pojištění.

Koeficient 0,015 nebo 0,004 je odvozen od toho, o jak dlouhý časový úsek dodatečné doby pojištění se jedná. Pokud důchodce provozuje výdělečnou činnost i po vzniku nároku

na starobní důchod, procentní výměra jeho důchodu stále roste. Jestliže se rozhodne důchod nepobírat, procentní výměra roste o 1,5 % výpočtového základu za každých 90 dní výdělečné činnosti. Další možností je, že bude důchodce pobírat důchod ve výši poloviny jeho vyměřené výše. V tomto případě se výměra zvyšuje také o 1,5 % výpočtového základu, ale za každých 180 dní výdělečné činnosti. Poslední možností je pobírání celého důchodu – procentní výměra pak roste o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 dní výdělečné činnosti. Zmíněných 90, 180 nebo 360 dnů není pak nutné získat souvisle (Cipra, 2012, str. 328).

2.4.3 Předčasný důchod

Jedním z faktorů ovlivňujících výši starobního důchodu je odchod do předčasného důchodu. Tuto možnost může pojištěnec dobrovolně využít, pokud nemůže nebo již nechce pracovat. Na předčasný starobní důchod má nárok, pokud získal potřebnou dobu pojištění, které je stejná jako pro nárok na obecný starobní důchod a pro dosažení důchodového věku mu schází maximálně:

- 3 roky, jestliže je jeho důchodový věk nižší než 63 let;
- 5 let, jestliže je jeho důchodový věk alespoň 63 let a dosáhl věku nejméně 60 let (Arnoldová, 2012).

Pokud dojde k uznání předčasného důchodu, není již možné tento krok vrátit zpět, protože vylučuje nárok na obecný starobní důchod. V případě, kdy se jedinec rozhodne pro předčasný starobní důchod, je důchod samozřejmě nižší. Konkrétně se procentní výměra snižuje za každých i započatých 90 dnů z doby ode dne, od kterého dochází k přiznání starobního důchodu, do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů;
- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. do 720. kalendářního dne;
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne.

Doba mezi přiznáním předčasného důchodu a dosažením důchodového věku se nezapočítává jako doba pojištění. Snížení výše důchodu v případě předčasného důchodu nastává bez ohledu na to, jaký důvod předcházel ukončení předchozího pracovního poměru (např. zda výpověď podal zaměstnanec nebo ji dostal od zaměstnavatele). O předčasný

starobní důchod lze také požádat v případě, že pojištěnec neskončil v provozování výdělečné činnosti a plánuje ji provozovat i po přiznání předčasného starobního důchodu. Důchod se pak ale nebude vyplácet a výdělečná činnost provozovaná po jeho přiznání se až do dosažení důchodového věku započte k době pojištění získané do jeho přiznání, přičemž zůstane zachován výpočtový základ, který byl již použit pro vyměření starobního důchodu. Zároveň ale na základě dodatečné doby výdělečné činnosti dojde ke zkrácení chybějící doby, za kterou se snižovala procentní výměra. Kromě uvedeného se výpočet výše předčasného důchodu odvíjí od stejných principů, které platí pro obecný starobní důchod (Cipra, 2012).

2.4.4 Demografické faktory

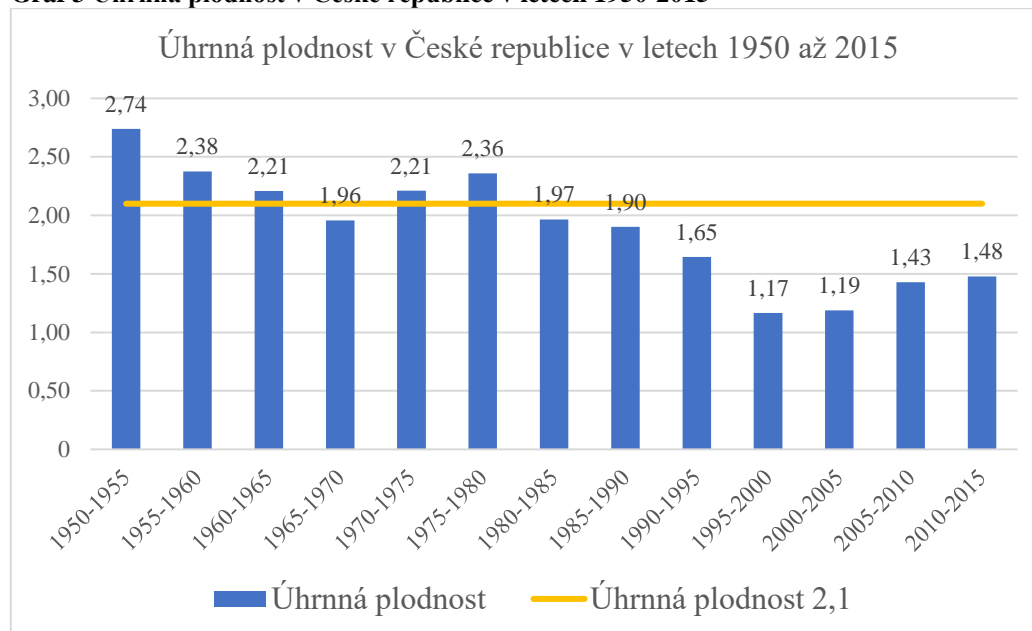
Demografické charakteristiky významně ovlivňují pohled na starobní důchody. V následujících desetiletích čeká Českou republiku s nejvyšší pravděpodobností pokračování v aktuálním trendu, kterým je stárnutí populace. Nasvědčuje tomu fakt, že na počátku roku 2018 počet lidí ve věku 65 let a více poprvé překonal hranici 2 milionů a výhled do budoucna počítá spíše s tím, že by se jejich počet měl i nadále neustále zvyšovat a svého vrcholu dosáhnout na konci padesátých let, kdy by jejich počet měl dosáhnout 3,2 milionu. V současné době je podíl seniorů v české populaci 19 % a měl by vzrůst až k hranici 30 %.

S růstem poměru seniorů v populaci se bude současně měnit i bilance počtu osob ve věku možné ekonomické aktivity a neaktivity. V současnou chvíli připadá 65 osob ve věku 0 až 19 či 65 a více let na 100 osob ve věku 20 až 64 let. Ke konci čtyřicátých let by se tento počet mohl vyšplhat na 90 osob a v roce 2059 by se mělo jednat až o 99 ekonomicky neaktivních osob na 100 osob ve věku 20 až 64 let (ČSÚ, 2018).

Tyto prognózy vycházejí zejména z pozorování dvou demografických charakteristik a jejich vývoje. Prvním z nich je fertilita (úhrnná plodnost). Ta stanovuje počet dětí, které se v průměru narodí živé jedné ženě během jejího reprodukčního období (Cipra, 2012). Hranice tohoto ukazatele by se měla držet na hodnotě alespoň 2,1 dětí na jednu ženu. Pokud je totiž tato hodnota menší, nemůže docházet k obnově populace. V evropských zemích se ale tento ukazatel drží pod touto hodnotou a ve velkém množství případů se tak děje již po několik desetiletí. V Grafu 3, který zobrazuje úhrnnou plodnost v České republice od roku 1950 do roku 2015, lze vidět, že fertilita se již od roku 1980 drží právě

pod hodnotou 2,1 (žlutě zobrazena). To může znamenat značné problémy s obnovou české populace (UN, 2017).

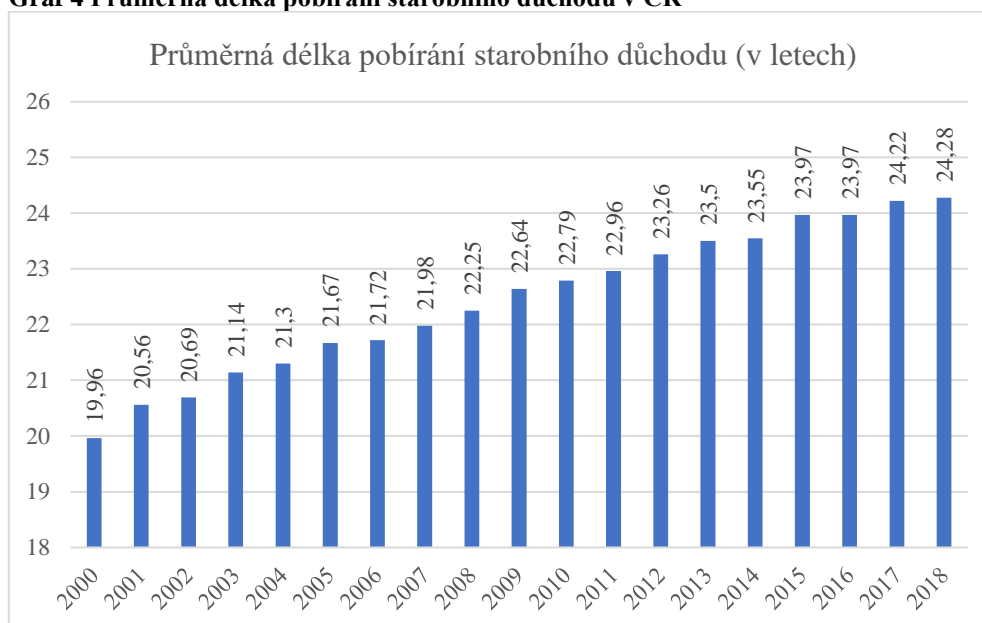
Graf 3 Úhrnná plodnost v České republice v letech 1950-2015

Zdroj: UN, vlastní zpracování

Druhým významným demografickým jevem je prodlužování délky života. Zatímco na začátku 50. let 20. století byla v České republice průměrná délka života necelých 67 let, v současnosti se tato hodnota blíží 79 rokům a je možné očekávat, že se do konce současného století vyšplhá téměř až na hranici 90 let (UN, 2017). Společně s prodlužováním délky života dochází v ČR i k prodlužování průměrné délky pobírání starobního důchodu, a to i navzdory navyšující se hranici důchodového věku. Růst průměrné délky pobírání starobního důchodu je znázorněn v Grafu 4. V roce 2000 nedosahovala průměrná délka této doby ani 20 let, nicméně již v následujícím roce se tato doba před hranici 20 let přehoupala. Prodlužování nepřetržitě pokračuje a v roce 2018 představovala průměrná délka pobírání důchodu více než 24 let (ČSSZ,2019).

Graf 4 Průměrná délka pobírání starobního důchodu v ČR

Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

Na jedné straně je prodlužování délky možné vnímat jako pozitivní aspekt. Právě díky prodloužení délky života a odsunu stáří, který je způsoben zlepšením životního stylu a širšími možnostmi medicíny, může nastat prodloužená doba pracovní aktivity, a tím pádem i pozdější odchod do důchodu (Jeníček, Foltýn, 2003). Na druhé straně může tento jev způsobit velké potíže v penzijním systému, ale také například ve zdravotnictví a sociálních službách (Cipra, 2012).

Pro demografii penzijních systémů je nezanedbatelným faktorem také migrace obyvatelstva. Ta může efekt stárnutí populace buď mírnit, nebo naopak ještě posílnit (Cipra, 2012).

Je třeba zdůraznit, že se jedná pouze o prognózy. Skutečnost může být ovlivněna velkou ekonomickou krizí, změnou významně ovlivňující systém sociálního zabezpečení, vypuknutím epidemie nemoci či živelnou katastrofou. Tyto děje mohou výrazně zapříčinit změny ve struktuře populace (ČSÚ, 2013). Právě demografické prognózy jsou často považovány za jedny z nejméně přesných předpovědí. Jedním z důvodů je fakt, že je velmi obtížné do nich zahrnout vliv migrace. Je třeba si uvědomit, že se při návrhu penzijní reformy pracovalo s výhledem do následujících přibližně 95 let. Při představě, že by se něco obdobného odehrálo v době zhruba před 100 lety, si lze jistě domyslet, že jen stěží jde zahrnout do prognóz všechny děje, které pak v průběhu let nastaly – jmenovat lze například

ty nejvýznamnější jako druhou světovou válku, komunistický převrat či rozpad Sovětského svazu a vstup do Evropské Unie. Co se týče pak již konkrétně výše zmíněné migrace, nikdo by pak pravděpodobně nepočítal s přílivem přistěhovalců z Ukrajiny nebo Vietnamu do České republiky (Šichtařová, 2011).

2.4.5 Ekonomické faktory

Sociální zabezpečení úzce souvisí s velikostí a dynamikou vytvořených zdrojů. Zpomalení ekonomiky, popř. pokles ekonomického růstu zpravidla znamená problémy pro sociální oblast, protože dochází k omezení finančních prostředků, které do této oblasti proudí. Příkladem může být ekonomická krize, která odstartovala v roce 2008 a na jejím základě byla přijata úsporná opatření.

Vývoj sociálního zabezpečení, a tím pádem i starobních důchodů, se odvíjí od schopnosti reagovat na cenovou a mzdovou dynamiku. Důchody by měly reagovat na růst cen, proto byl stanoven mechanismus částečných kompenzací v podobě valorizace důchodů.

Neméně důležitým faktorem je vývoj nezaměstnanosti. Pokud dochází k jejímu růstu, snižují se peněžní toky proudící do systému důchodového pojištění. Často také současně dochází k nárůstu počtu odchodů do předčasného důvodu, čímž výdaje ještě vzrůstají (Krebs, 2015).

2.4.6 Společensko-politické faktory

Společensko-politická situace v dané zemi určuje způsob formování soustavy sociálního zabezpečení. Zároveň otázky týkající se sociálního zabezpečení, zejména pak zabezpečení ve stáří se stávají stěžejními v předvolebních bojích, jelikož všechna opatření týkající se této oblasti jsou přijímány formou zákonů.

V posledních letech má stále větší vliv mezinárodní spolupráce, v případě České republiky je to beze sporu vliv Evropské Unie. Dochází k mezinárodní spolupráci, debatám a hledání co nejlepších řešení problémů sociálního zabezpečení, které by byla ekonomicky dlouhodobě udržitelná a zároveň se shodovala s tradicemi evropské humanismu. Na základě těchto diskuzí jsou přijímána různá legislativní, institucionální nebo finanční opatření, která vycházejí z mezinárodních dohod a úmluv (Krebs, 2015).

2.5 Alternativní způsoby zajištění na stáří

Pokud jedinec uvažuje o tom, jak se zabezpečit na stáří, musí se zejména zamyslet nad tím, jak hodnotu peněz po řadu let ochránit především před inflací – právě její překonání je klíčové pro úspěšné zabezpečení se (Šichtařová, 2011). Jedním ze způsobů ochrany před inflací může být některá z forem spoření nebo investování – v České republice se jedná zejména o investice do dluhopisů, akcií a podílových fondů. Ideální je pak zvolit kombinaci více těchto nástrojů, díky čemuž lze lépe předcházet riziku neúspěchu (Janda, 2012).

2.5.1 Doplnkové penzijní spoření

Doplnkové penzijní spoření neboli III. pilíř důchodového systému poskytuje možnost spoření se státním příspěvkem, nejedná se tedy o zcela novou myšlenku týkající se českého důchodového systému. Tato možnost se objevila v České republice společně se zákonem 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem (Rubeš, 2013). Tento způsob spoření byl založen na následujících kritériích:

- dobrovolnost – účastníci se mohli sami rozhodnout, zda se budou spořit či nikoliv;
- občanský princip – vztah penzijního fondu a fyzické osoby;
- možnost volby mezi nabídkami konkurenčních penzijních fondů;
- fondové financování;
- státní podpora prostřednictvím státního příspěvku a později i prostřednictvím daňových úlev (Krebs, 2015).

Nově pak byl tento způsob poupraven a s účinností od 1. ledna 2013 ustanoven zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (Rubeš, 2013),

Narozdíl od důchodového spoření nedochází k odvodu prostředků z I. pilíře. Podpora účasti v doplňkovém penzijním spoření vychází ze státního příspěvku, který se objevoval již v dřívějším penzijním připojištění se státním příspěvkem. Další odlišností je to, že účast v III. pilíři je dobrovolná. Zájem o účast se stát snaží vzbudit daňovými úlevami, které platí jak pro účastníky, tak pro přispívající zaměstnavatele (Cipra, 2012). I přes tuto státní podporu je ale výsledek českého III. pilíře spíše neuspokojivý a státní příspěvky tím pádem

nebyly použity příliš efektivně. Český důchodový systém se stále z drtivé části opírá o I. pilíř (Krebs, 2015).

Po penzijní reformě rozeznáváme v rámci tohoto pilíře rozeznáváme dva typy fondů – transformovaný a účastnický (Krebs, 2015).

2.5.1.1 Transformovaný fond

Tzv. transformovaný fond vznikl jako penzijní fond podle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Pokud chtěla osoba spořit touto formou, bylo nutné uzavření smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem do 30. listopadu 2012. U těchto penzijních fondů muselo dojít k přeměně na penzijní společnosti (což znamenalo získání povolení k činnosti penzijní společnosti) nejpozději do 1. ledna 2013. Právě tím došlo k vytvoření fondu, který byl označován jako transformovaný fond. Obhospodařovatelem byla nástupnická penzijní společnost. Obhospodařování pak probíhalo za původně stanovených podmínek penzijního připojištění. Změny se mohly týkat pouze faktorů, které byly přímo následkem transformace a byly účinné i bez souhlasu účastníka. Jako příklad lze uvést změnu pravidel pro poskytování státního příspěvku (Cipra, 2012).

Ke konci roku 2012 bylo evidováno přes 4,5 milionů lidí, kteří se rozhodli spořit v rámci původního zákona (Rubeš, 2013). Velké množství lidí se navíc pro tuto možnost rozhodlo na poslední chvíli. Z toho je patrné, že většina lidí preferuje bezpečnost produktu před slibovanými výnosy. Tuto hypotézu potvrzuje i fakt, že pouze minimum lidí se rozhodlo pro přestup z transformovaného do účastnického fondu (Krebs, 2015).

2.5.1.2 Účastnický fond

Pokud osoba uzavřela smlouvu s penzijní společností po listopadu 2012, stala se účastníkem nové formy penzijního připojištění nazývané účastnický fond. Účast v tomto fondu je také možná po dobrovolném rozhodnutí o přestoupení z transformovaného fondu. Toto rozhodnutí bylo ale vždy třeba pečlivě zvážit, jelikož navrácení zpět do transformovaného fondu již možné nebylo. S transformovaným fondem mají společnou výši státní podpory a naspořené peníze lze dědit nebo vyplácet formou pozůstalostní penze (Cipra, 2012).

V porovnání s transformovaným fondem lze zmínit dvě hlavní odlišnosti:

- Došlo ke zrušení výsluhové penze – u původního penzijního připojištění existuje možnost vybrání poloviny prostředků po 15 letech. Tato změna má své logické odůvodnění, jelikož fondy jsou finančně podporovány státem a zájmem státu je, aby se v těchto fondech spořily prostředky, které budou použity v důchodu (Srový, 2012).
- Další odlišností od transformovaného fondu je to, že tento typ fondu nemůže zaručit nezáporný investiční výnos. V jeho rámci jsou poskytovány odlišné investiční strategie s různou mírou výnosu a rizika a je odkazováno na pravidlo, že více rizikové investice mohou přinést výnos až v delším časovém horizontu (Cipra, 2012). Dříve tedy nebylo možné, aby fond v jednom kalendářním roce prodělal, což dodávalo lidem pocit jistoty a bezpečí. Tuto změnu ale není nutné vnímat jako hrozbu. Pokud fond v jednom roce prodělá několik procent, neznamená to, že účastník přichází okamžitě o celý budoucí důchod. Klient může sám zhodnotit rizika a výnosy každé investiční strategie (Srový, 2012).

2.5.1.3 Příspěvky na spoření

Spoření klienta probíhá prostřednictvím penzijních společností (Rubeš, 2013). Na českém trhu působilo k 1. 10. 2019 následujících 8 penzijních společností:

1. Allianz penzijní společnost, a.s.;
2. AXA penzijní společnost a. s.;
3. Conseq penzijní společnosti, a.s.;
4. ČSOB Penzijní společnost, a. s.;
5. KB Penzijní společnost, a.s.;
6. NN Penzijní společnost, a.s.;
7. Penzijní společnost České pojišťovny a.s.;
8. Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s (APS, 2020).

Účastník přispívá na spoření každý měsíc. Částka může být každý měsíc různá, ale minimálně ve výši 100 Kč. Placení příspěvků se ale dá i odložit nebo přerušit. Přispívat může i účastníkův zaměstnavatel (může hradit celý nebo část příspěvku),

v takovém případě ale není k finančnímu příspěvku poskytován státní příspěvek (Cipra, 2012).

Pokud účastníkův příspěvek dosáhne hodnoty alespoň 300 Kč, je k jeho příspěvku připočítáván i příspěvek státu, který se navyšuje společně s rostoucí výší příspěvku účastníka. Výše státního příspěvku v závislosti na výši příspěvku účastníka lze vidět v Tabulce 6. Z uvedené tabulky je patrné, že maximální výše státního příspěvku je 230 Kč, které může účastník dosáhnout, pokud si spoří alespoň 1 000 Kč měsíčně (APS, 2019).

Tabulka 6 Výše státního příspěvku v závislosti na příspěvku účastníka (v Kč)

Příspěvek účastníka	Státní příspěvek
300	90
400	110
500	130
600	150
700	170
800	190
900	210
≥1000	230

Zdroj: APS, vlastní zpracování

Státní příspěvek je poskytován ze státního rozpočtu Ministerstvem financí (to je mimo jiné správcem a provozovatelem informačního systému, který se týká doplňkového penzijního spoření). Nárok na něj má osoba s trvalým pobytem v České republice či členské zemi EU, pokud se zároveň účastní na sociálním důchodovém pojištění nebo veřejném zdravotním pojištění (Cipra, 2012).

Dále také existuje možnost daňového zvýhodnění. Pokud je roční výše účastníkových příspěvků vyšší než 12 000 Kč, může si jejich část uplatnit jako odpočet od základu daně. Za kalendářní rok je pak možné odečíst si od základu daně až 24 000 Kč. V Tabulce 7 je naznačeno zvýhodnění (ať už formou měsíčního státního příspěvku, tak daňovou úsporou v rámci kalendářního roku) pro různou výši příspěvku, kterou účastník vkládá do doplňkového penzijního spoření. V posledním řádku je shrnuto, kolik činí celková částka

po započtení těchto výhod, kterou obdrží ke svému příspěvku. Pro zaměstnavatele jsou daňově uznatelným nákladem příspěvky v libovolné výši (APS, 2019).

Tabulka 7 Zvýhodnění různé výše měsíčního příspěvku účastníka (v Kč)

Měsíční příspěvek účastníka	300	1000	1500	2000	3000 a více
Měsíční státní příspěvek	90	230	230	230	230
Roční daňová úspora	0	0	900	1800	3600
Celkem (za rok)	1080	2760	3660	4560	6360

Zdroj: APS, vlastní zpracování

2.5.1.4 Předdůchod

Předdůchod je relativně nový způsob čerpání peněz před dosažením důchodového věku, který byl zaveden důchodovou reformou. Nejedná se o státní dávku, nýbrž o způsob vyplacení peněz z vlastního penzijního spoření (MPSV, 2012).

Jedním z hlavních využití předdůchodu se nabízí jeho použití jako kompenzace zvyšující se věkové hranice pro odchod do důchodu. Pokud má jedinec např. stanovenou věkovou hranici pro odchod jako 65 let, může za podmínek určených v penzijním plánu fondu odejít to důchodu již ve věku 60 let a naspořené prostředky využít po dobu, než mu vznikne nárok na důchod z průběžného systému (Krebs, 2015). Dá se očekávat, že s postupným navyšování důchodového věku bude narůstat počet lidí, kteří by rádi do důchodu odešli dříve a budou možnosti předdůchodu využívat. V období několika let před důchodem může být pro velké množství lidí obtížné udržet si jejich současné zaměstnání nebo získat nové. Pokud by se ale rozhodli pro možnost odchodu do předčasného důchodu, bude jejich důchod z průběžného systému výrazně doživotně krácen (MPSV, 2012).

Předdůchody se odvíjí od toho, kolik se účastníkovi podaří naspořit v rámci III. pilíře. Pokud účastník chce využít možnost nástupu do předdůchodu, musí doložit, že naspořené finanční prostředky pokryjí nejméně dva roky s měsíční rentou ve výši alespoň 30 % průměrné hrubé měsíční mzdy (Janda, 2012). Tato částka je určena tak, aby měsíční renta vystačila na živobytí (Srovový, 2012).

Finanční prostředky je možné do fondu vložit těsně před nástupem do předdůchodu. Není povinné je tedy spořit pouze v rámci tohoto pilíře, lze je zhodnocovat jiným způsobem.

Pro předdůchody platí další pravidla:

- je možné využívat kombinaci předdůchodu a předčasného důchodu;
- po celou dobu pobírání předdůchodu odvádí stát za pojištěnce zdravotní pojištění;
- pokud se pojištěnec během pobírání předdůchodu vrátí zpět do pracovního procesu, bude pobírat mzdu za výkon práce a zároveň bude stále čerpat předdůchod (Janda, 2012);
- doba, během které osoba čerpá předdůchod, se počítá do výpočtu starobního důchodu stejně, jako pokud by tato osoba pracovala;
- předdůchod je možné začít čerpat nejdříve 5 let před dosažením důchodového věku (Syrový, 2012).

2.5.2 Investování

Nejlepším možným prostředkem, který se pro navýšení finančního obnosu v dlouhodobém investičním horizontu nabízí, je investování. Pokud jsou totiž dodržována pravidla pro investování, jsou rizika z něj plynoucí zredukována na minimum, a tak můžou investice přinést větší užitek, než který by byla schopná poskytnout některá z forem spoření (Janda, 2012). Při investování je nezbytné riziko diverzifikovat mezi různé formy, nezaměřovat se pouze na jednu jedinou formu investice. Nelze totiž předpokládat, že existuje ideální investice, které nikdy neprodělá a vždy překoná inflaci (Syrový, 2012).

2.5.2.1 Nemovitosti

Investice do nemovitosti představují vhodný způsob budoucího zajištění na stáří pro toho, kdo:

- má k dispozici volné finanční prostředky v řádu 1 milionu Kč a více, přičemž se může jednat i o úvěr;
- má do důchodu libovolně daleko;
- přeje si po sobě zanechat dědictví;
- hledá spíše konzervativnější způsob investování;
- zamýšlí investovat pravidelně na měsíční bázi v řádu 5 až 30 tisíc Kč (v případě hypotečního úvěru);
- má možnost investovat po dobu alespoň 5 let (Pikora, 2011).

Investice do nemovitosti je často pokládána za jedinou správnou investici. Bývá označována jako jistá investice s nekolísavou hodnotou a velmi dobrou schopností zajistit člověka na stáří. Žádná investice ale nelze nikdy označit za jistou a určité by se nemělo jednat ani o jedinou investici – i nemovitosti nesou jisté riziko. Jak ceny samotných nemovitostí, tak ceny nájmu mohou neustále kolísat. S nemovitostí je navíc spojené riziko lokality, v které se vyskytuje – trhu s nemovitostmi obecně se může dařit, nicméně tento trend nemusí platit pro všechny lokality. Beze sporu jsou ale vhodným prostředkem rozšíření investičního portfolia, jelikož se v porovnání s akciemi či dluhopisy chovají rozdílně, a tím pádem snižují jeho rizikovost (Syrový, 2012).

Pokud se nemovitost (nejčastěji byt) kupuje za účelem následného pronájmu, je důležité zvážit, v jaké lokalitě byt zakoupit. Od lokality se totiž odvíjí i cena, a ačkoliv se může zdát lákavé koupit byt v Praze, nejedná se z hlediska budoucího pronájmu o nejlepší rozhodnutí. V jiných lokalitách, které se mohou zdát na první pohled podstatně méně atraktivní, se dají nalézt mnohem levnější byt. Navzdory nižšímu nájmu, který si bude možné naúčtovat, se však majiteli investice do tohoto bytu vrátí o poznání rychleji – správně zvolená lokalita je tedy pro vyšší výnosnost klíčová. Výnosnost může být také ovlivněna velikostí bytu, obecně platí, že malé byty nabízí při přepočtu na metr čtvereční vyšší výnos než ty velké (Pikora, 2011).

Nemovitost (byt či dům) může sloužit také jako vlastní bydlení, prostřednictvím kterého lze ušetřit peníze, jelikož je pak není nutné vynakládat na platby nájemného. Při rozhodování, zda si pro tento účel pořídit spíše dražší či levnější nemovitost, neplatí pravidlo, že dražší byt poslouží jako lepší způsob budoucího zabezpečení. Pokud se nepočítá s alespoň částečným pronájmem a nemovitost má seniorovi sloužit až do konce života, tudíž ji neplánuje prodat, tak mu nemovitost nevydělá žádné peníze. Dražší nemovitost může naopak v budoucnu spíše uškodit. Ve většině případů je pro její získání nutný hypoteční úvěr s vyššími splátkami. Tyto peníze by mohly být vynaloženy jiným způsobem – do spoření či do jiné formy investice. Dražší nemovitost je navíc často spojená s vyššími náklady (vytápění, pojištění, opravy), což představuje vyšší výdaje, které mohou zejména v důchodu představovat nevídané zatížení (Syrový, 2012).

2.5.2.2 Akcie

Nákupem akcie získává její držitel (tedy akcionář) právo podílet se formou dividendy na zisku společnosti, která akcie emitovala. Mimo to se na základě akcie lze účastnit valné hromady a svou aktivitou tak ovlivnit směřování společnosti. Výnos akcie spočívá buď ve výplatě dividend plynoucích z vlastnictví, či růstu ceny akcie. Cena se ovšem může ale i propadnout (Havlíček, Stupavský, 2013).

Osoba, pro kterou jsou akcie ideálním prostředkem zabezpečení na důchod, by měla splňovat následující kritéria:

- do důchodu jí zbývá nejméně 25-30 let;
- nemá negativní vztah k riskování;
- obchodu s akciemi je ochotná se věnovat pravidelně – akcie je nutné totiž přikupovat v rovnoměrných intervalech, čímž se podstatně redukuje riziko z propadu cen;
- má zabezpečené vlastního bydlení;
- akcie pro ni nepředstavují jedinou formu budoucího zajištění na stáří a využívá i jiný způsob, který je více konzervativní (Šichtařová, 2011).

Akcie v anglosaských zemích představují obvyklý způsob, jak si zajistit finanční nezávislost v důchodu. V České republice ještě nejsou tak tradiční metodou, nicméně začínají na své popularitě pozvolna nabírat (Janda, 2012). Laici je považují za rizikové a obchod s nimi označují jako hazard. To platí ale pouze částečně – v krátkém období akcie často zaznamenávají velké výkyvy v jejich cenách, pokud je ale uvažováno v dlouhodobém horizontu, akcie jsou schopné překonat inflaci, a tím pádem vůči ní nedosahovat ztráty. Cena tedy může sice v průběhu let velmi kolísat, ale při dodržení pravidel a nepodlehnutí momentálním vlivům představují akcie jednu z vhodných strategií při snaze zabezpečit se na stáří (Srový, 2012). Právě proto není investování do akcií jakožto prostředku na zajištění ve stáří vhodné pro současného šedesátníka, jelikož dlouhodobý investiční horizont představuje několik desítek let (Šichtařová, 2011).

2.5.2.3 Dluhopisy

Dluhopisy jsou vhodným prostředkem zabezpečení pro osobu jakéhokoliv věku, která preferuje spíše konzervativní způsob investování. V začátku investice by měla

disponovat finančními prostředky v řádu desítek až stovek tisíc Kč. Pokud je o dluhopisech uvažováno jako o prostředku zabezpečení, je nutné je držet až do splatnosti a vyhýbat se investicím do dluhopisů se zbytkovou splatností delší než 5 až 7 let.

Držení dluhopisu až do splatnosti je nezbytné z toho důvodu, že se nespekuluje na změnu ceny a neplánuje se prodej v době, kdy se zdá výhodný. Pokud se dluhopis drží až do splatnosti, je známa výše příjmů plynoucích z pravidelných kuponů a nominální hodnota zaplacená v době splatnosti dluhopisu. Díky tomu je situace týkající se budoucích příjmů jasně dána, a proto je pro zajištění do důchodu ideální (Šichtařová, 2011).

Jistota týkající se přesně daného objemu příjmů je ale vykoupena tím, že výnosy dluhopisů nejsou vysoké. I tak by se ale mělo jednat o lepší způsob vynaložení finančních prostředků, než jejich pouhé držení bez žádné formy spoření či investování – dluhopisy inflaci ve většině případů překonají. Z toho důvodu by měly dluhopisy sloužit pouze jako doplnění investičního portfolia, rozhodně by neměly představovat jedinou a hlavní investici (Syrův, 2012).

2.5.2.4 Podílový fond

Pro ty, kteří sice mají zájem o investování svých finančních prostředků, ale nechtějí tyto investice sami spravovat, je podílový fond ideální volbou. Tato správa samozřejmě není zdarma, o poplatky je pak snížený zisk, nicméně i přesto zůstává podílový fond atraktivní volbou. Z fondu je navíc možné vystoupit, i když je to opět spojeno s poplatkem (Šichtařová, 2011).

Fondy nabízejí různé investiční strategie, které se odlišují rozdílným rizikem a výnosem (Havlíček, Stupavský, 2013). Obecně jsou tedy podílové fondy vhodné pro středně konzervativní investory, kteří jsou ochotní pravidelně ukládat částku v řádu několika stovek či tisícovek korun, nebo mají desítky až stovky tisíc Kč již na počátku investice. Rozhodnutí investovat skrze podílový fond je vhodné pro všechny – do důchodu může osobě zbývat libovolná doba (Šichtařová, 2011).

2.5.2.5 Zlato a stříbro

Drahé kovy se historicky ukázaly jako velmi obstojná pojistka před inflací. Investiční zlato a stříbro se objevuje nejčastěji ve formě investičních mincí, slitků nebo cihliček. Vyskytují se také stříbrné a zlaté pamětní mince od České národní banky (Havlíček,

Stupavský, 2013). Tyto mince mají kromě hodnoty dané obsahem zlata i přidanou hodnotu v podobě numismatické hodnoty. Mince jsou totiž vydávány k různorodým významným příležitostem (například různá výročí nebo konání olympijských her), proto je jejich tržní hodnota pozitivně ovlivněna i zájmem sběratelů (Šichtařová, 2011).

Zlato by mělo mít v investičním portfoliu pouze omezené zastoupení, výnosnost této investice může být velmi nejistá. Je vhodné jako nástroj diverzifikace, jelikož cena zlata se vyvíjí nezávisle na ceně jiných investičních prostředků (Syrový, 2012). V rámci drahých kovů je ale zlato pro zabezpečení na důchod vhodnější než například stříbro nebo měď – cena zlata kolísá podstatně méně než cena stříbra. V porovnání s akciemi je ale cenová kolísavost zlata podstatně vyšší, proto se tato investice nejeví jako vhodná pro konzervativní investory (Šichtařová, 2011).

2.5.2.6 Životní pojištění

Pokud je o životním pojištění uvažováno jako o investičním prostředku, nabízí se jako možnost kapitálové nebo investiční životní pojištění. Většina pojistek nabízí určité zhodnocení, které je garantováno, nevýhodou jsou však vysoké náklady na zprostředkování, správu a další poplatky, které je nutné pojišťovně odvést. Příhodné je pro ty, kteří společně se spořením uvítají možnost zabezpečení rodiny, pokud se pojištěnci něco přihodí (Havlíček, Stupavský, 2013).

V případě kapitálového životního pojištění plyne pojištěnci předem stanovený výnos, u investičního životního pojištění je tento výnos ovlivněn tím, jak je pojišťovna úspěšná při zhodnocování svěřených finančních prostředků v otevřených podílových fondech (Janda, 2012).

3 Praktická část

V praktické části bude využita komparativní metoda a na zjednodušeném příkladu modelových osob budou znázorněny rozdíly mezi výší starobního důchodu u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Modelových osob bude vybráno celkem 6 a konkrétně se bude jednat o zaměstnaného muže, zaměstnanou ženu se 2 dětmi, zaměstnanou bezdětnou ženu, muže – OSVČ, ženu – OSVČ se 2 dětmi a bezdětnou ženu – OSVČ. Výše starobního důchodu jednotlivých modelových osob bude určena za pomoci důchodové kalkulačky, která je dostupná na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení. Jedná se pouze o orientační výši, jelikož výpočet starobního důchodu je obsáhlý a odvíjí se od mnoha faktorů, které se v průběhu let mění. I proto je u kalkulačky zdůrazněno, že se jedná pouze o informativní výpočet.

Do kalkulačky se vkládá datum narození modelového pojištěnce, pohlaví (u žen navíc počet vychovaných dětí), uvažované datum priznání důchodu, celkový počet let doby pojištění k datu nároku na důchod a celkový počet dní přesluhování, pokud pojištěnec vykonává výdělečnou činnost i po dosažení důchodového věku. Dále se do kalkulačky vkládají vyměřovací základy pro jednotlivé roky a jestliže nastaly, tak i počet dní vyloučené doby.

Datum narození pojištěnců bude voleno tak, aby došlo k co nejmenšímu možnému zkreslení výše důchodu u OSVČ a zároveň bylo možno kalkulačku použít. Ta totiž odhad výpočtu důchodu poskytuje maximálně na 5 let dopředu. Pokud by tedy měly modelové osoby nárok na odchod do starobního důchodu později, kalkulačka by odhad jejich důchodu již nebyla schopná poskytnout. Za možný začátek podnikání pak byl považován rok 1993 – zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) nabyt účinnosti počátkem roku 1992, nicméně se brala v úvahu i potřebná doba na zahájení živnosti.

Kalkulačka poskytuje predikci výše starobního důchodu ve čtyřech variantách – základní, minimalistické, střední a optimistické. Různé varianty se liší v závislosti na růstu průměrné mzdy v ČR. Základní varianta poskytuje výpočet na základě zákonem garantovaných nejnižších parametrů. Zbylé varianty jsou vypočteny s hodnotami, které do budoucna odhaduje ČSSZ. Odlišují se rozdílně určenou základní výměrou a redukčními hranicemi, jejichž výše se odvíjí od výše průměrné mzdy. Čím je varianta optimističtější, tím je výše průměrné mzdy vyšší, a tím pádem je vyšší i hodnota základní výměry a redukčních hranic, což má pozitivní vliv na důchod pojištěnce. Vyšší základní

výměra přímo zvyšuje starobní důchod a vlivem vyšších redukčních hranic vzniká vyšší výpočtový základ, který vstupuje do výpočtu procentní výměry.

Následně bude zhodnocena výše starobních důchodů v České republice a v zemích G20 společně s dalšími faktory, které s důchodovou problematikou souvisí.

3.1 Výpočet starobního důchodu zaměstnaného muže

Pojištěnec se narodil 1. 7. 1960. V roce 1984 dokončil vysokou školu a ve stejném roce začal pracovat jako zaměstnanec ve firmě. Pracovní poměr až do současné doby nepřerušil a plánuje v něm setrvat až do doby, kdy mu vznikne nárok na starobní důchod.

Pro muže narozeného v roce 1960 je stanovený důchodový věk na 64 let a 2 měsíce, na základě jeho data narození proto dosáhne důchodového věku 1. 9. 2024. Důchodového věku dosáhne až po roce 2018, minimální stanovená délka důchodového pojištění je pro něj proto 35 let. Jelikož tento pojištěnec zahájil pracovní poměr 1. 9. 1984 a plánuje v něm setrvat do 1. 9. 2024 bez přerušování, jeho doba pojištění by měla představovat 40 let. Pojištěnec tedy splňuje 2 podmínky pro vznik nároku na starobní důchod – potřebný věk a potřebnou dobu pojištění.

K výpočtu výše předpokládaného starobního důchodu je nezbytné znát osobní vyměřovací základ pojištěnce, který vychází z ročních vyměřovacích základů. Ačkoliv pojištěnec pracoval již od roku 1984, prvním započteným rokem je rok 1986, jelikož předcházející roky se nezapočítávají. Posledním rokem je pak rok 2023, jelikož pojištěnec plánuje odchod do důchodu během roku 2024. V rámci roku 2024 se zohledňují jen odpracované dny, nikoliv příjmy, proto tento rok už do výpočtu nevstupuje. Je nutné znát roční vyměřovací základy mezi lety 1986 až 2023.

Vyměřovací základy pojištěnce pro jednotlivé roky lze vidět v Příloze 1. Pojištěnec po celou dobu zaměstnání pobíral průměrnou měsíční mzdu, roční vyměřovací základ je tedy stanoven jako dvanáctinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Pro roky 2019 až 2023 byla použita odhadovaná průměrná hrubá měsíční mzda, která je uvedena přímo v důchodové kalkulačce. Roční vyměřovací základ pak byl opět stanoven jako dvanáctinásobek této hodnoty.

Po dosazení těchto dat poskytne kalkulačka orientační výši důchodu modelové osoby k 1. 9. 2024 ve čtyřech variantách, které lze vidět v Tabulce 8. Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu lze nalézt v Příloze 2. Osobní vyměřovací základ

v základní variantě výpočtu je 32 975 Kč. Ten je ale na základě redukčních hranic ponížen. Částka 15 328 Kč se započítává plně, ze zbylých 17 647 Kč se ale započítává pouze 26 %, tedy 4 589 Kč po zaokrouhlení směrem nahoru. Součet činí 19 917 Kč, což představuje výpočtový základ pojištění. Ten vstupuje do výpočtu procentní výměry společně s dobou pojištění – čím déle pojištěnec přispíval do systému důchodového pojištění, tím vyšší je pak procentní výměra. Procentní výměra činí v tomto případě 11 951 Kč. V součtu se základní výměrou, na kterou nemá pojištěnec vliv, činí odhadovaná výše starobního důchodu tohoto pojištěnce v základní variantě 15 441 Kč. Ostatní varianty počítají s vyšší základní výměrou a vyššími redukčními hranicemi, proto je konečná výše starobního důchodu vyšší než v základní variantě výpočtu.

Tabulka 8 Starobní důchod modelového pojištěnce-zaměstnaný muž (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	11 951	15 441
Minimalistická	3 840	13 418	17 258
Střední	3 870	13 515	17 385
Optimistická	3 920	13 697	17 617

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

3.2 Výpočet starobního důchodu zaměstnané ženy se 2 dětmi

Další modelový příklad představuje žena, která se narodila ve shodný den jako muž v předchozím případě, tedy 1. 7. 1960. Stejně jako v předchozím případě dokončila v roce 1984 vysokou školu a v témže roce začala pracovat jako zaměstnankyně. V roce 1989 se jí narodilo první dítě, druhé pak v roce 1991. Obě tyto děti vychovala. V roce 1994 začala opět pracovat na plný úvazek. Tato situace se doposud nezměnila a plánuje tak pracovat až do dne, kdy jí vznikne nárok na odchod do starobního důchodu.

Pro ženu narozenou v roce 1960, která vychovala 2 děti, je stanoven důchodový věk na 62 let a 2 měsíce. Důchodového věku proto dosáhne 1. 9. 2022. Vzhledem k faktu, že důchodového věku dosáhne až po roce 2018, minimální doba pojištění je stanovena na 35 let. Tato žena zahájila pracovní poměr 1. 9. 1984. Mezi lety 1989 a 1994 se věnovala výchově svých dětí. Výchova dítěte do věku 4 let se započítává do doby pojištění. Jelikož pro první dítě lze uplatnit období mezi lety 1989 a 1991 a pro druhé mezi roky 1991 až 1994,

je zahrnuto celé toto období do doby pojištění. Během roku 1994 se vrátila do zaměstnání, kde plánuje setrvat až do odchodu do starobního důchodu. Doba pojištění této ženy proto představuje 38 let. Žena tím pádem splňuje obě podmínky pro vznik nároku na starobní důchod – dostatečný věk a potřebnou dobu pojištění.

Do výpočtu starobního důchodu vstupují vyměřovací základy za jednotlivé roky v období od roku 1986 do roku 2021. Vyměřovací základ za rok 2022, během kterého je plánován odchod do důchodu, již do výpočtu nevstupuje. Hodnota ročních vyměřovacích základů mezi lety 1989 až 1994 je ovlivněna tím, že žena vychovávala své 2 děti. 1. 11. 1989 nastoupila na mateřskou dovolenou, počínaje tímto datem se tedy její měsíční výdělký vstupující do vyměřovacího základu rovnají 0. Tato hodnota zůstává nulová až do dne, kdy se znovu stává zaměstnankyní firmy, tedy 1. 4. 1994.

Konkrétní hodnoty ročních vyměřovacích základů této ženy lze vidět v Příloze 3. Po celou dobu, kdy byla žena zaměstnána, byla její mzda na úrovni průměrné měsíční mzdy. Roční vyměřovací základ je pak stanoven jako dvanáctinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy. V roce 1989 se jedná o desetinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy vzhledem k jejímu odchodu na mateřskou dovolenou, v tomto roce pracovala deset měsíců. Mezi lety 1990 a 1993 byl vyměřovací základ roven 0. Na začátku dubna 1994 se vrátila do zaměstnání, v tomto roce tedy odpracovala 9 měsíců a roční vyměřovací základ měl hodnotu devítinásobku průměrné hrubé mzdy. Od roku 1995 je roční vyměřovací základ stanoven opět jako dvanáctinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy.

Po dosazení výše uvedených dat poskytne kalkulačka odhad starobního důchodu k 1. 9. 2022 ve čtyřech variantách, tyto hodnoty lze vidět v Tabulce 9. Z ní je patrné, že výše důchodu ženy je v porovnání s výší důchodu modelového muže nižší. V Příloze 4 lze vidět detail základní varianty orientačního výpočtu důchodu této ženy. Z něj lze vidět, že ačkoliv má žena nižší osobní vyměřovací základ než muž z předchozího příkladu o 3 088 Kč (způsobený tím, že po dobu výchovy dětí nepracovala, tudíž ani neodváděla platby na pojistné), rozdíl mezi výpočtovými základy není již tak vysoký. Vyměřovací základ muže je 19 917 Kč, ženy pak 19 144 Kč, rozdíl tedy představuje pouze 773 Kč. To je způsobeno redukčními hranicemi, jelikož část, která přesahuje 15 328 Kč (základní variantou odhadovaná první redukční hranice) z osobního vyměřovacího základu se započítává pouze ve výši 26 %. Důchod modelového muže přesto přesahuje důchod ženy o 1 056 Kč, jelikož dosáhl vyšší doby pojištění, která se promítá do procentní výměry. Žena odváděla

platbu na pojistné 38 let, tedy o 2 roky méně než muž, a proto se výpočtový základ nezapočítává v takové míře jako u muže.

Tabulka 9 Starobní důchod modelového pojištěnce-zaměstnaná žena se 2 dětmi (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	11 015	14 505
Minimalistická	3 770	11 866	15 636
Střední	3 780	11 915	15 695
Optimistická	3 800	11 953	15 753

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

3.3 Výpočet starobního důchodu zaměstnané ženy bez dětí

Další případ představuje žena, která se v mnohém shoduje s předchozími dvěma osobami. Shodně se narodila 1. 7. 1960, v roce 1984 dokončila studium na vysoké škole a vzápětí nastoupila do pracovního poměru, v kterém setrvala bez přestání a plánuje v něm setrvat až do doby, kdy jí vznikne nárok na starobní důchod. Žena neměla ani nevychovala žádné dítě.

Pro bezdětnou ženu, která se narodila v roce 1960, je stanoven důchodový věk na 64 let a 2 měsíce. Důchodový věk je tedy shodný s důchodovým věkem stejně starého muže, kterým se zabývá první modelový příklad. Vzhledem k tomu, že modelová žena splňuje stejnou dobu pojištění a po celou dobu pobírala stejný plat jako modelový muž, vyjdou pro ni naprosto identické hodnoty jako pro muže – k nahlédnutí v Tabulce 10.

Rozdílné hodnoty pro zaměstnaného muže a zaměstnané bezdětné ženy by nastaly, pokud by se jednalo o ročníky 1956 a starší. Pro tyto ročníky se důchodový věk odlišuje v řádu měsíců až let, což se odrazí na dřívějším odchodu žen do důchodu, a tím pádem i kratší doby pojištění, než kterou splní muž narozený ve stejném roce. Kratší doba pojištění se pak negativně promítne na procentní výměře. Pro ročníky 1957 a mladší je již důchodový věk pro muže a bezdětné ženy stanoven na stejnou hodnotu.

Tabulka 10 Starobní důchod modelového pojištěnce – zaměstnaná žena bez dětí (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	11 951	15 441
Minimalistická	3 840	13 418	17 258
Střední	3 870	13 515	17 385
Optimistická	3 920	13 697	17 617

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

3.4 Výpočet starobního důchodu muže – OSVČ

Dalšího modelového jedince představuje muž, který se opět narodil 1. 7. 1960, důchodový věk je pro něj proto stanoven na 64 let a 2 měsíce. Shodně také v roce 1984 dokončil vysokou školu a po jejím dokončení začal pracovat jako zaměstnanec. Počátkem roku 1993 se mu naskytla možnost pracovat jako OSVČ, této možnosti okamžitě využil a pracovní poměr ukončil. Jako OSVČ plánuje pracovat až do 1. 9. 2024, kdy dosáhne důchodového věku. Doba pojištění tohoto muže bude tedy představovat 40 let, jelikož jak období, po které byl muž zaměstnancem, tak období, během kterého vykonával hlavní samostatnou výdělečnou činnost, vstupuje do této doby.

Po dobu, co byl zaměstnancem, je stanoven roční výpočtový základ jako dvanáctinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Po dobu hlavní samostatné výdělečné činnosti odpovídají mužovy měsíční příjmy z podnikání (po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení) průměrné hrubé měsíční mzdě. Vyměřovací základ představuje 50 % z příjmu z podnikání. V tomto případě tedy roční vyměřovací základ za doby podnikání představuje 50 % dvanáctinásobku průměrné hrubé měsíční mzdy. Stejně jako v případě zaměstnaného, ani u OSVČ nevstupuje do výpočtu vyměřovací základ za rok 2024, kdy je plánován odchod do starobního důchodu. Konkrétní hodnoty lze vidět v Příloze 5. Zde je patrný meziroční pokles ve vyměřovacím základě při porovnání roku 1992 (muž pracoval jako zaměstnanec) a roku 1993 (muž začal podnikat).

Po dosažení dat je poskytnuta důchodovou kalkulačkou odhadovaná výše starobního důchodu k 1. 9. 2024 ve 4 variantách, které jsou uvedené v Tabulce 11. Důchod muže, který se po většinu života věnoval hlavní samostatně výdělečné činnosti, nedosáhne takové úrovně jako důchod muže, který byl po celou dobu své ekonomické aktivity zaměstnaný. V základní variantě (viz Příloha 6) je důchod modelové OSVČ nižší o 2 072 Kč měsíčně

než důchod zaměstnaného muže, ročně tento rozdíl činí 24 864 Kč. V roce 2018 přesahovala průměrná délka pobírání starobního důchodu 24 let, pokud by se tedy oba modeloví muži dožili stejného věku, důchod by pobírali 24 let a výše důchodu by zůstala po celou dobu zachována na stejné úrovni, obdržel by muž – OSVČ v rámci starobního důchodu o 596 736 Kč méně (uvažováno v základní variantě).

Pokud by výše starobního důchodu odpovídala optimistické variantě, byl by na tom modelový podnikatel ještě o něco hůře. Rozdíl mezi ním a zaměstnancem by představoval 2 463 Kč měsíčně, roční rozdíl by pak narostl na 29 556 Kč. Při stejné úvaze jako v předchozím případě, tedy předpokladu, že se oba pojištěnci dožijí stejného věku a v důchodu stráví stejnou dobu (24 let) a důchody zůstanou nezměněny, obdrží muž – OSVČ v rámci starobního důchodu o 709 344 Kč méně než zaměstnaný muž. Důchod OSVČ může navíc ve skutečnosti z porovnání vycházet ještě o něco hůře, jelikož se dá předpokládat, že ne vždy se podnikateli dařilo.

Při dalším porovnání hodnot v Tabulce 8 a 11 je navíc patrné, že hodnota optimistické varianty pro modelového podnikatele není vyšší než hodnota základní varianty modelového zaměstnaného muže. Z toho plyne, že i nejlepší možná odhadovaná výše starobního důchodu modelového podnikatele bude nižší než ta nejhorší možná modelového zaměstnance.

Tabulka 11 Starobní důchod modelového pojištěnce – OSVČ (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	9 879	13 369
Minimalistická	3 840	11 004	14 844
Střední	3 870	11 084	14 954
Optimistická	3 920	11 234	15 154

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

3.5 Výpočet starobního důchodu ženy – OSVČ se 2 dětmi

Další případ představuje žena, která se narodila ve stejný den jako předchozí osoby, tedy 1. 7. 1960. Opět dokončila v roce 1984 vysokou školu a následně začala pracovat na hlavní pracovní poměr. V roce 1989 porodila své první dítě, v roce 1991 pak druhé, přičemž obě tyto děti vychovala. V roce 1994 začala provozovat hlavní samostatně

výdělečnou činnost, kterou plánuje provozovat až do doby, kdy jí vznikne nárok na starobní důchod.

Vzhledem k faktu, že se jedná o ženu s datem narození v roce 1960, která vychovala 2 děti, je stanoven její důchodový věk na 62 let a 2 měsíce. Důchodového věku tedy dosáhne 1. 9. 2022.

Další podmínkou vzniku nároku na důchod je nutná doba pojištění – osoba, která dosáhne důchodového věku po roce 2018, potřebuje získat 35 let. Žena započala pracovní poměr 1. 9. 1984. Výchově dětí se věnovala v naprosto stejném časovém rozsahu jako žena z druhého modelového příkladu. Rozdílné bylo jen to, že se během roku 1994 nevrátila do zaměstnání, ale zahájila hlavní samostatně výdělečnou činnost. Nicméně to, zda se jedná o zaměstnání či hlavní samostatně výdělečnou činnost, nemění nic na uznání doby pojištění. I v tomto případě tedy doba pojištění modelové ženy představuje 38 let, což znamená, že kromě věkové hranice splnila tato žena i druhou podmínku nároku vzniku na starobní důchod.

Výpočet starobního důchodu modelové ženy ovlivňují roční vyměřovací základy v letech 1986 až 2021. Roční vyměřovací základy v letech 1986 až 1989, kdy byla žena zaměstnaná, vycházejí z průměrné hrubé měsíční mzdy. Jedná se vždy o dvanáctinásobek průměrné hrubé mzdy, pouze v roce 1989 se jedná o desetinásobek, protože je uvažováno, že 1. 11. 1989 žena nastoupila na mateřskou dovolenou. To má vliv na měsíční výdělků vstupující do vyměřovacího základu – rovnají se nule. Nulové zůstávají až do dne, kdy ženě začnou plynout příjmy ze samostatné výdělečné činnosti, tedy 1. 4. 1994. Počínaje tímto dnem jsou ženiny měsíční příjmy z podnikání (po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení) stanoveny ve výši průměrné hrubé měsíční mzdy. Vyměřovací základ OSVČ je roven 50 % z příjmu z podnikání, proto je roční vyměřovací základ ženy pro rok 1994 roven polovině z devítinásobku průměrné hrubé měsíční mzdy (příjmy se v první třech měsících nevyskytovaly), v dalších letech představuje roční vyměřovací základ 50 % dvanáctinásobku hrubé měsíční mzdy. Konkrétně stanovené hodnoty lze nalézt v Příloze 7.

Po dosazení uvedených dat poskytne kalkulačka odhad starobního důchodu k 1. 9. 2022 opět ve 4 variantách. Tyto hodnoty jsou uvedené v Tabulce 12, detail k výpočtu základní varianty lze nalézt v Příloze 8. Starobní důchod této modelové ženy je nižší než modelového muže – OSVČ z předchozího příkladu – v základní variantě, kdy se liší důchody nejméně,

činí rozdíl 882 Kč, v optimistické variantě je ale důchod muže vyšší již o 1 580 Kč měsíčně. Žena má nižší důchod z toho důvodu, že splnila kratší dobu pojištění než muž a také její osobní vyměřovací základ dosahuje nižší hodnoty z důvodu nulových příjmů v době, kdy se věnovala výchově svých dětí.

Rozdíl je ale také způsoben odlišným rokem odchodu do důchodu. Zatímco v základní variantě, která vychází z nejnižších garantovaných hodnot, je základní výměra a redukční hranice stanovena pro ženu i muže shodně, v optimistické variantě se již v rámci let odlišují a pro muže jsou oba tyto parametry vyšší, což je pro něj pozitivní. Vyšší základní výměra přímo navyšuje důchod a skrze vyšší redukční hranice dochází k navýšení procentní výměry. Vyšší hodnoty pro muže jsou způsobené tím, že se předpokládá odchod do důchodu o 2 roky později než u ženy a v tu dobu se v rámci optimistické varianty očekává vyšší průměrná mzda, která ovlivňuje právě hodnoty základní výměry a redukčních hranic.

Tabulka 12 Starobní důchod modelového pojištěnce-žena OSVČ s 2 dětmi (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	8 997	12 487
Minimalistická	3 770	9 702	13 472
Střední	3 780	9 743	13 523
Optimistická	3 800	9 774	13 574

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

Pokud dojde k porovnání s modelovou ženou, která byla po dobu své ekonomické aktivity zaměstnaná a vychovala 2 děti, bude rozdíl ve starobním důchodu ještě vyšší než v předchozím srovnání. Odhadovaný důchod se v základní variantě liší o 2 018 Kč měsíčně, v optimistické o 2 179 Kč. Pokud by bylo bráno v úvahu, že ženy se dožijí shodného věku, v důchodu stráví obě 24 let a výše důchodu (podle základní varianty) zůstane pro obě nezměněna, obdržela by žena – OSVČ v rámci starobního důchodu celkově o 581 184 Kč méně než žena, která byla zaměstnaná. V optimistické variantě by tento celkový rozdíl narostl na 627 552 Kč.

3.6 Výpočet starobního důchodu ženy – OSVČ bez dětí

Poslední modelový příklad představuje žena, která se narodila ve stejný den jako předchozí osoby – 1. 7. 1960. V roce 1984 také absolvovala vysokou školu a nastoupila

do zaměstnání. Počátkem roku 1993 se ale rozhodla pro změnu, pracovní poměr ukončila a zahájila samostatně výdělečnou činnost. V podnikatelské činnosti plánuje pokračovat až do okamžiku, kdy ji vznikne nárok na starobní důchod.

Vzhledem k tomu, že žena nevychovala žádné dítě, je pro ni důchodový věk stanoven shodně jako pro muže narozeného ve stejný rok, tedy na 64 let a 2 měsíce. Za předpokladu, že tato modelová žena a modelový muž – OSVČ měli po celou dobu stejně vysoké roční vyměřovací základy a chovali se identicky i v jiných ohledech (např. se nevyskytly žádné vyloučené doby, stejná doba pojištění), bude jejich odhadovaná výše důchodu ve všech variantách stejná. Konkrétní hodnoty lze nalézt v Tabulce 13.

Tabulka 13 Starobní důchod modelového pojištěnce – žena OSVČ bez dětí (v Kč)

Varianta	Základní výměra	Procentní výměra	Výše starobního důchodu
Základní	3 490	9 879	13 369
Minimalistická	3 840	11 004	14 844
Střední	3 870	11 084	14 954
Optimistická	3 920	11 234	15 154

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

Rozdílné hodnoty by nastaly, pokud by byl důchodový věk stanoven odlišně na základě pohlaví. V takovém případě by pak žena splnila kratší dobu pojištění než muž, což by se negativně promítlo do výše procentní výměry. Od tohoto rozlišování je ale již pro ročníky 1957 a mladší (v případě porovnání mužů a bezdětných žen), případně pro ročníky 1972 a mladší (při porovnání všech osob účastnících se systému důchodového pojištění – ať už s potomky či bez), opuštěno.

Pokud se porovná starobní důchod této modelové ženy se starobním důchodem zaměstnané bezdětné ženy z modelového příkladu, je patrné, že je na tom hůře. Rozdíly jsou pak stejné jako při porovnání muže, který po většinu své ekonomické aktivity provozoval živnost a muže, který byl po celou dobu zaměstnaný.

Hůře vychází i v porovnání s modelovou ženou, která byla po celou dobu své ekonomické aktivity zaměstnaná a vychovala 2 děti. Ačkoliv zaměstnaná žena dosáhla o 2 roky kratší doby pojištění a v době výchovy dětí se její vyměřovací základ rovnal nule, měla by mít i přesto nárok na vyšší starobní důchod. V základní variantě je rozdíl mezi důchody roven 1 136 Kč měsíčně, ročně je pak tento rozdíl roven 13 632 Kč, což je vyšší

částka než měsíční důchod ženy – OSVČ. Při porovnání těchto dvou modelových žen lze tedy tvrdit, že zaměstnaná žena se 2 dětmi dostane každoročně o jeden důchod navíc v porovnání s ženou – OSVČ.

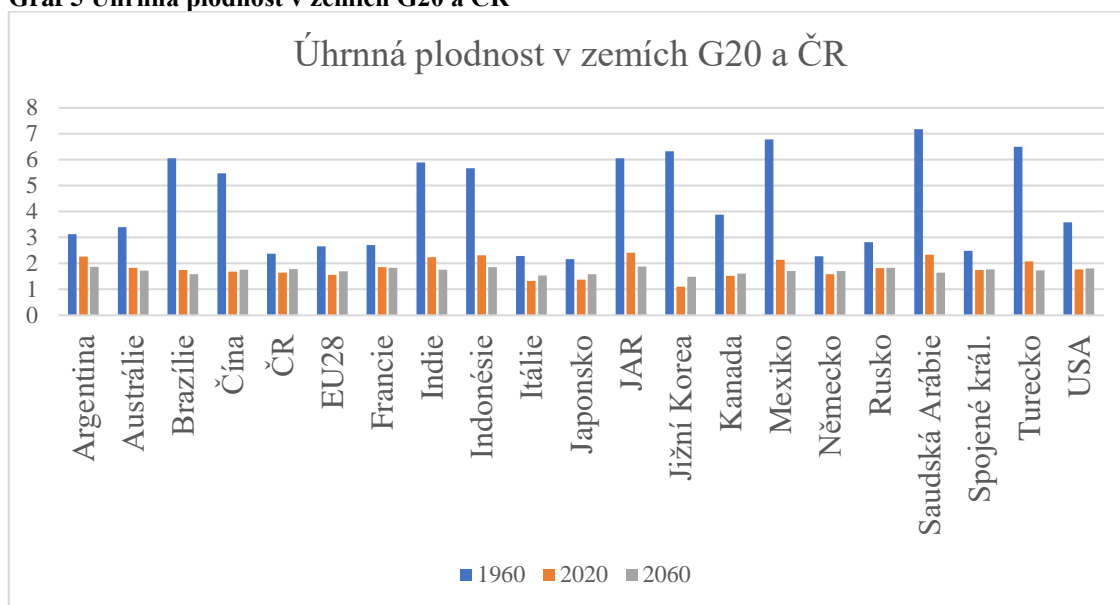
3.7 Zhodnocení starobních důchodů ČR a zemí G20

Starobní důchody a s ním související faktory byly zhodnoceny v porovnání České republiky se zeměmi G20 (seznam členů G20 viz Příloha IX). Pro porovnání byla vybrána tato skupina z toho důvodu, že obsahuje největší ekonomiky světa a poskytuje poměrně pestré spektrum zemí z různých částí světa s různými přístupy k důchodové problematice.

3.7.1 Demografická situace

Vzhledem k faktu, že důchodová problematika úzce souvisí s demografickou situací, byla nejprve zhodnocena právě tato situace. Změny v úhrnné plodnosti zemí G20 a ČR jsou shrnuty v Grafu 5, kde je zachycena plodnost v roce 1960 a odhadovaná plodnost pro roky 2020 a 2060 dle OECD ve střední variantě. V roce 1960 se objevovaly poměrně rozmanité hodnoty, žádná ze zemí se ale nedostala pod hodnotu 2,1, která bývá označována jako hraniční hodnota pro udržení stavu populace. V roce 2020 se ale očekává překonání této hranice spíše výjimečně a podle odhadů pro rok 2060 by žádná z uvedených zemí hranici 2,1 ani překročit neměla. Z těchto čísel vychází, že se v budoucnu bude rodit méně dětí než v současné době, což ohrožuje přirozenou obnovu populace a do budoucna navyšuje počet starých lidí připadajících na ekonomicky aktivní osobu.

Graf 5 Úhrnná plodnost v zemích G20 a ČR

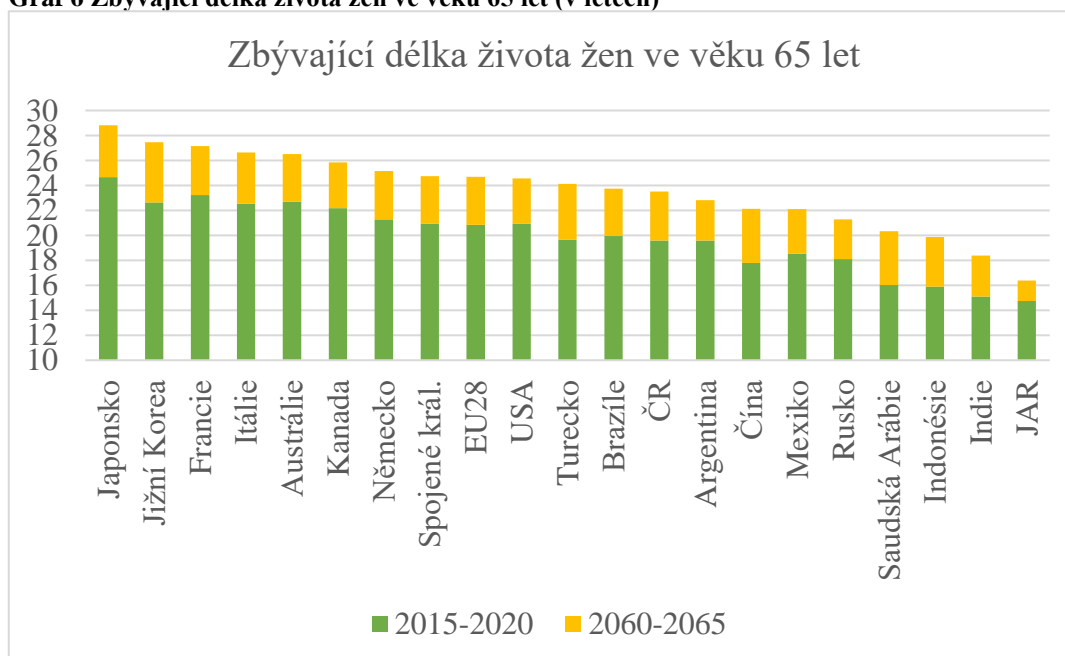
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

V Grafu 5 lze dále vidět, že ačkoliv se u všech zemí v budoucnu očekává snížení úhrnné plodnosti, u některých zemí jako jsou například Německo, Japonsko nebo ČR není tento propad až tak markantní, jelikož se plodnost v těchto zemích ve sledovaném období vždy pohybovala přibližně na hodnotě dvou dětí na jednu ženu. U jiných zemí se ale očekává radikálnější propad, kdy by se hodnoty pro mnoho mimoevropských zemí měly vyrovnat těm evropským. Tyto země jsou velmi rozmanité jak z hlediska geografické polohy (propad porodnosti se očekává jak v zemích Severní a Jižní Ameriky, tak i Asie, Austrálie nebo v některých částech Afriky), tak z hlediska převládajícího náboženství v dané zemi (např. křesťanství v Brazílii nebo Jihoafrické republice, islám v Saudské Arábii, Turecku či Indonésii nebo hinduismus v Indii). Největší rozdíl mezi lety 1960 a 2060 se očekává u již zmíněné Saudské Arábie, jejíž porodnost v roce 1960 přesahovala hodnotu sedmi dětí na jednu ženu, v roce 2060 se očekává propad pod hranici dvou dětí připadajících na jednu ženu jako u ostatních zemí uvedených ve srovnání.

Důchodové systémy musí také reagovat na prodlužující se délku života. Na tu může být nahlíženo jako na negativní faktor (pokud by se na ni nijak nereagovalo, navyšovala by výdaje na starobní důchody – lidé by se dožívali vyššího věku, a tím pádem by i déle pobírali starobní důchod), ale z jiného hlediska se jedná o pozitivní změnu, jelikož s prodlužující se délkou života lze oddálit odchod do důchodu, protože lidé jsou ve většině případů fyzicky schopnější a odolnější po delší dobu než v dřívě.

Graf 6 znázorňuje zbývající délku života žen ve věku 65 let pro současné období a odhadované hodnoty pro období 2060-2065. V této demografické charakteristice panují mezi zeměmi G20 rozdíly. V zemi, kde ženy dosahují nejdelší délky života v rámci G20, tedy Japonsku, žijí v průměru ženy po dosažení 65 let ještě téměř 25 let. Naopak v Jihoafrické republice se jedná pouze o necelých 15 let. Rozdíl mezi těmito zeměmi představuje 10 let, přičemž Česká republika se drží na středních příčkách – u 65letých žen se průměrná zbývající délka života odhaduje na necelých 20 letech. V predikci do budoucna, konkrétně do let 2060-65 dochází u všech zemí G20 a ČR k prodloužení této zbývající délky života. V Japonsku by měla představovat téměř 29 let. V Jihoafrické republice se také očekává mírné prodloužení délky života, nicméně se nejedná o výraznou změnu. Ženy by se měly po dosažení 65 let dožít alespoň ještě dalších 16 let, prodloužení délky života by tedy nemělo dosahovat ani 2 let. Ani v období 2060-2065 tedy nebude pravděpodobně Jihoafrická republika schopna dosahovat hodnot, kterých v současnou chvíli dosahuje většina zemí G20 včetně ČR. ČR lehce zaostává za většinou zemí G20, v porovnání s průměrem EU by se ale měly české ženy v budoucnu dožít přibližně o rok méně, což nepředstavuje až tak značný rozdíl.

Graf 6 Zbývající délka života žen ve věku 65 let (v letech)

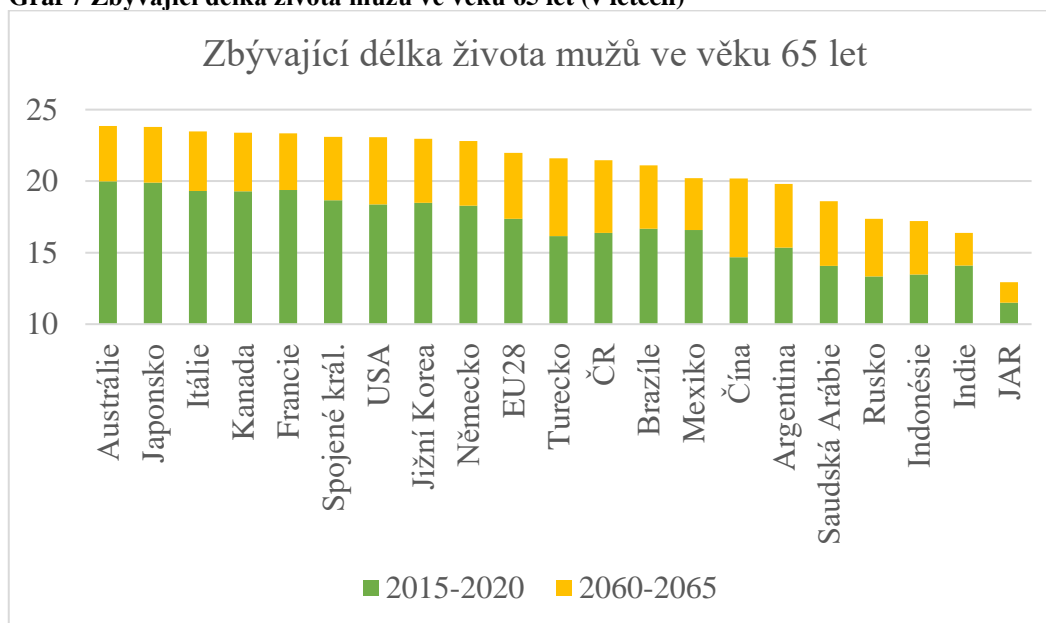

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Zbývající délka života mužů, která je zachycena v Grafu 7, následuje podobný trend jako u žen – i u mužů dochází k prodlužování délky jejich života. Ta ale nedosahuje

tak vysokých hodnot, v rámci průměru zemí G20 ženy žijí o více než 3 roky déle než muži, dle odhadů pro rok 2060-2065 by se ale měl tento rozdíl nepatrně snižovat a mělo by se jednat už je o necelé 3 roky. Muži ze žádné země by dle odhadů neměli v letech 2060-2065 dosáhnout hranice dožití dalších 25 let života po dosažení 65 let, zatímco u žen z některých zemí se s překonáním této hranice počítá. Nejnižší hodnoty zbývající délky života ve věku 65 let se i u mužů objevuje v Jihoafrické republice, kde se pro roky 2015-2020 pohybuje na 11 a půl letech. Ani odhad do let 2060-2065 nepočítá s velkým nárůstem – průměrně by se mělo jednat o necelých 13 let. V ČR současná hodnota přesahuje 16 let a ve sledovaném období se očekává nárůst na 21 a půl let. Ačkoliv lze ČR zařadit z hlediska zemí G20 do poloviny s horšími výsledky, není na tom v porovnání se státy s nejdelší délkou života mužů tak špatně. V Austrálii, kde se očekává nejdelší délka života, by se měl průměrný muž, který mezi lety 2060-2065 dovrší věku 65 let, dožít dalších téměř 24 let.

Graf 7 Zbývající délka života mužů ve věku 65 let (v letech)

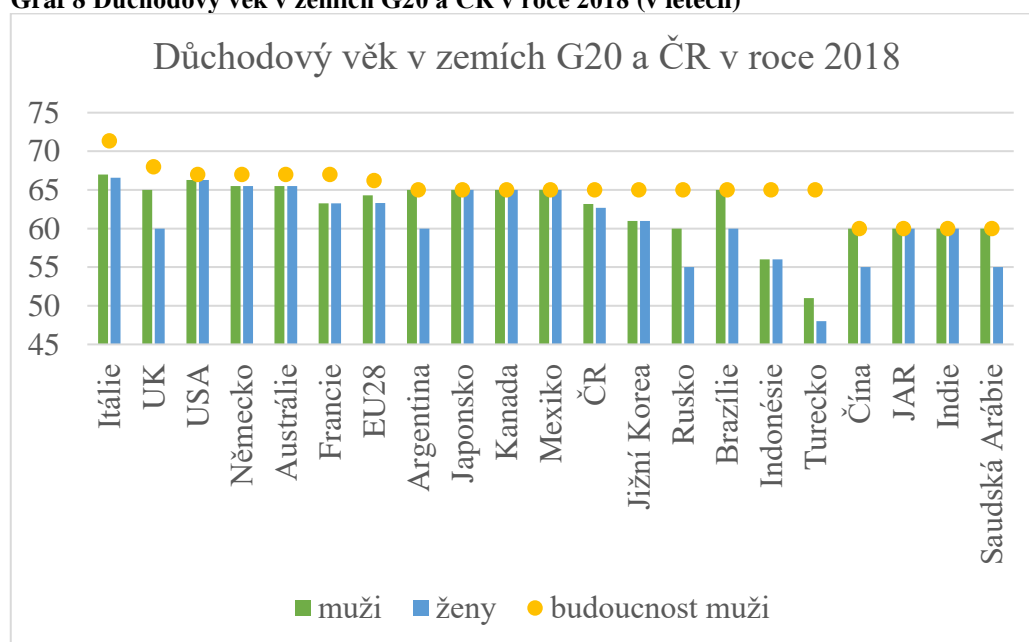
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Z tohoto srovnání je patrné, že řešení situace prodlužující se délky života obyvatelstva může mít pro jednotlivé země rozdílnou prioritu a případná opatření jsou aplikována v různé míře. Pokud by se tato změna nebrala v úvahu a patřičně by se na ni nereagovalo, prodlužovala by se doba, kterou lidé stráví v důchodu, z čehož plyne, že by se musel po delší dobu vyplácet i starobní důchod.

3.7.2 Důchodový věk

Jako adekvátní reakce se v případě prodlužující se délky života nabízí zvýšení hranice pro odchod do důchodu. Důchodový věk jednotlivých zemí G20 a ČR v roce 2018 je zachycen v Grafu 8. V některých případech může mít hodnota pouze orientační charakter – například v Brazílii má mnoho lidí nárok na důchod ještě před dosažením důchodového věku, jelikož jim pro nárok stačí splnění potřebné doby přispívání do důchodového systému, proto se důchodový věk běžně pohybuje na úrovni 57 let pro muže a 52 pro ženy. V Saudské Arábii je situace obdobná a po 25 letech přispívání do systému je možné mít nárok na důchod. U čínských žen se důchodový věk odlišuje podle jejich zaměstnání. U většiny zemí G20 převládá stejný důchodový věk jak pro muže, tak pro ženy.

Graf 8 Důchodový věk v zemích G20 a ČR v roce 2018 (v letech)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Zároveň je v Grafu 8 zachycena i odhadovaná budoucí výše důchodového věku pro 22letého muže, který v roce 2018 vstoupil na trh práce. U žádné země se neplánuje snížení důchodového věku, zůstává buď na stejné úrovni nebo se očekává jeho zvýšení. U většiny členů G20 se v budoucnu očekává hranice důchodového věku kolem 65 let. Tento trend následuje i Česká republika, která k této hranici směřuje jak u mužů, tak u žen.

Do důchodu by měli v budoucnu v rámci zemí G20 nejpozději odcházet Italové, důchodový věk by měl přesahovat 71 let. V současné době je důchodový věk italských mužů

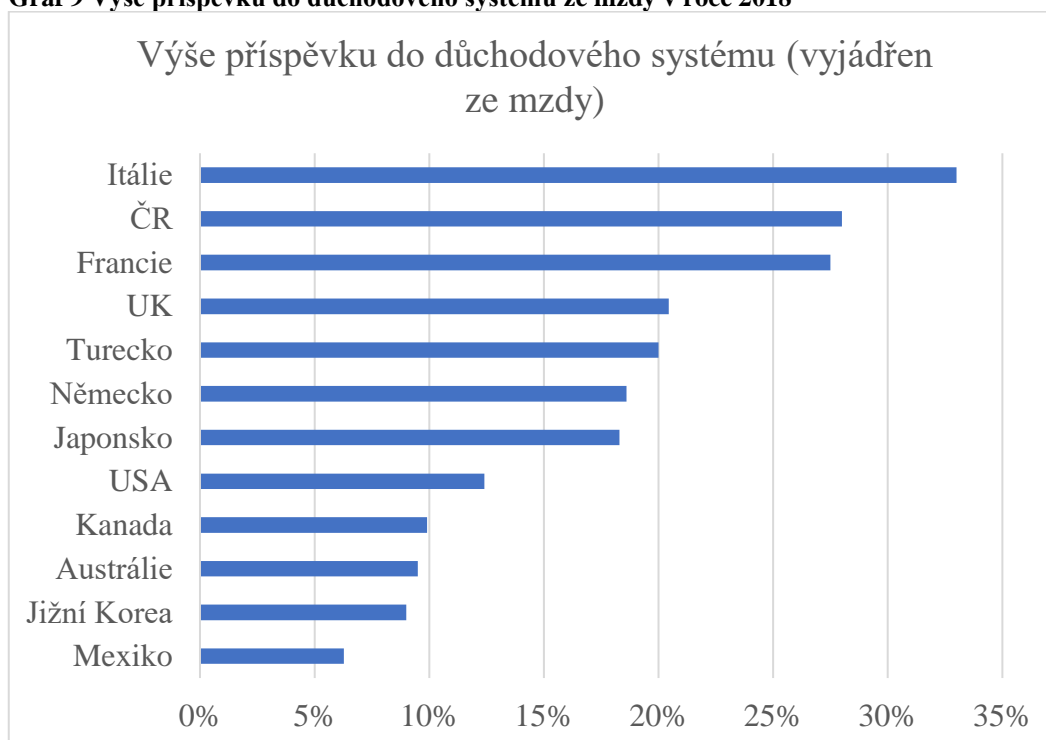
67 let a zbývající délka života v 65 letech představuje průměrně 19,3 let. Průměrná doba strávená v důchodu tedy představuje 17,3 let. Pokud se ale uvažuje i rostoucí průměrná zbývající délka života, bude při odchodu do důchodu v 71,3 letech a odhadované zbývající délce života 23,5 let představovat doba v důchod 17,2 let. Ta se liší od té současné minimálně, v budoucnu tedy nastane v Itálii odchod do důchodu později, ale doba strávená v něm se výrazně nezmění.

Z hlediska největšího nárůstu důchodového věku v budoucnu dominuje Turecko, kde se očekává nárůst z 51 let na 62 let. V porovnání s ostatními zeměmi G20 je ale tato hranice stále nižší. Doba strávená v důchodu v budoucnu je například v porovnání s Itálií také stále pozitivní. Při odchodu do důchodu v 62 letech a odhadované zbývající délce života v 65 letech 21,6 let by měla pro Turky představovat doba strávená v důchodu 24,6 let, což je o více než 7 let déle než Italové. Pro Čechy by měla v budoucnu průměrná doba strávená v důchodu představovat 21,5 let.

3.7.3 Výše příspěvku do systému důchodového pojištění

V Grafu 9 je porovnána výše příspěvku do systému důchodového pojištění, který je procentuálně vyjádřen ze mzdy konkrétní země. S vybranými zeměmi G20 vychází Česká republika jako jedna ze zemí, kde je zatížení příspěvkem největší. Jedná se o hodnotu 28 % a jediná země s větším zatížením je Itálie, kde ze mzdy odvádí 33 %. Vyšší hodnota ČR a Itálie je zapříčiněna i tím, že kromě starobních důchodů jsou tyto prostředky využívány i na financování ostatních typů důchodů. Podobně jako ČR je na tom Francie, kdy se ze mzdy odvádí na důchody 27,5 %. Ostatní vybrané země G20 se pohybují na 20% hranici, nebo pod ní. Nejnižší příspěvky v rámci dostupných dat pro G20 jsou v Mexiku, kdy se jedná o příspěvek ve výši 6,28 %.

Graf 9 Výše příspěvku do důchodového systému ze mzdy v roce 2018

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

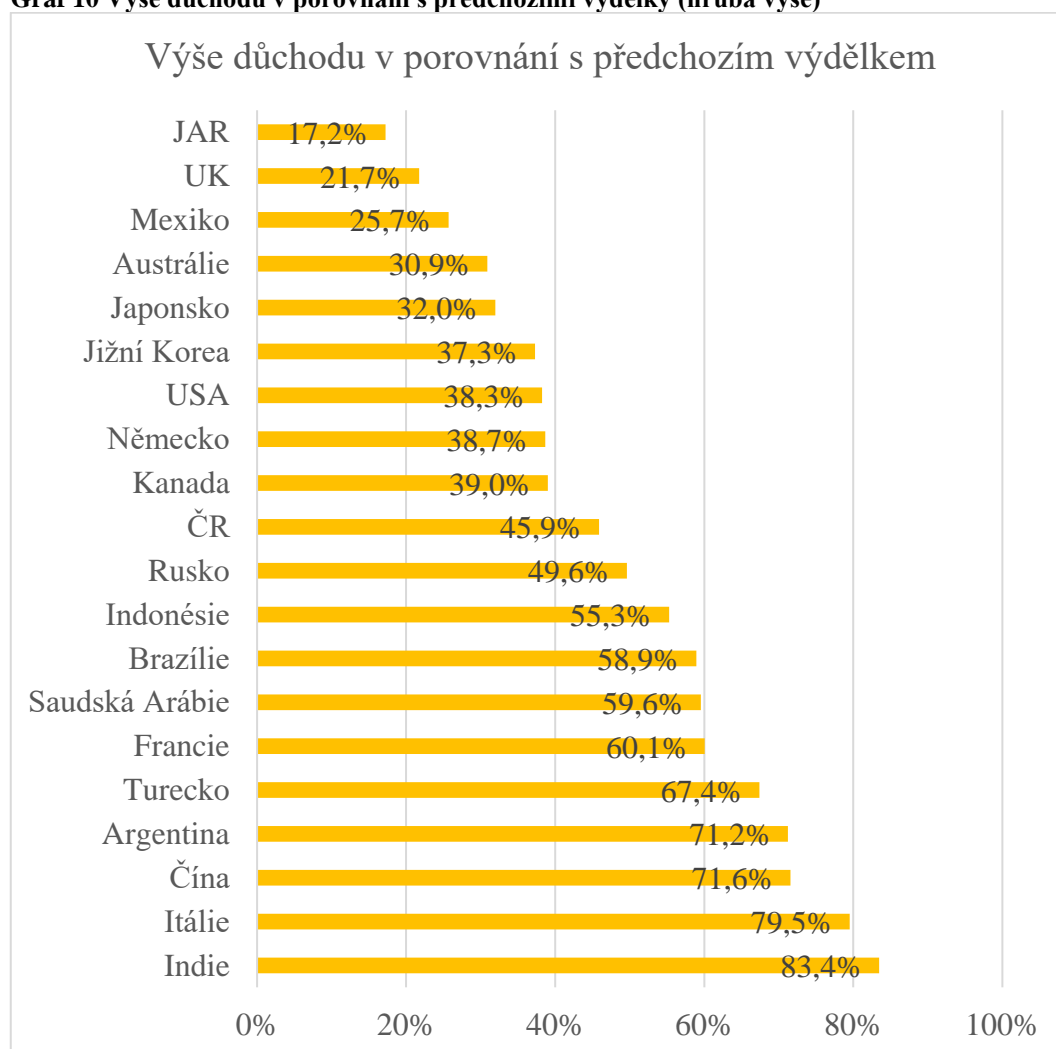
3.7.4 Zhodnocení výše starobních důchodů

Graf 10 vyjadřuje porovnání průměrné výše důchodu s průměrným předchozím výdělkem (který bezprostředně předcházel vstupu do důchodu) pro osoby, které vstoupily na trh práce v roce 2018, přičemž dosahovaly věku 22 let (jedná se tedy o osobu narozenou v roce 1996). Zároveň se předpokládá, že do důchodu nastoupí v době, kdy jim vznikne na základě věku nárok na starobní důchod (v rámci jednotlivých zemí se tedy délka ekonomické aktivity liší). Teoretické hodnoty vychází se současné legislativy jednotlivých zemí, a tak je nutné brát v úvahu, že hodnoty se mohou v reakci na řešení důchodové problematiky v budoucnu měnit – vzhledem k očekávanému nárůstu počtu lidí v důchodovém věku se dá očekávat, že hodnoty spíše poklesnou, než porostou.

Nejlépe ze zemí G20 vychází za současných podmínek Indie, kde výše důchodu představuje více než čtyři pětiny přechozího výdělku. Dále z hodnocení vychází velmi dobře Itálie. Výše důchodu zde dosahuje téměř čtyř pětín předchozího výdělku. To může představovat motivaci pro pracující Italy, kteří sice během své ekonomické aktivity odvádějí ze mzdy více než 30 % do důchodového systému (viz Graf 9), ale při nástupu do důchodu se jejich příjmy tak dramaticky nesníží jako v porovnání s jinými zeměmi. Česká republika

z tohoto hodnocení nevychází tak pozitivně. Ačkoliv ekonomicky aktivní osoby odvádějí ze své mzdy více než čtvrtinu do důchodového systému, což představuje druhý nejvyšší odvod v rámci dostupných dat pro země G20 (viz Graf 9), výše důchodu nedosahuje v průměru ani polovinu předchozích příjmů, konkrétně se jedná o necelých 46 %. V porovnání se zeměmi G20 na tom není nejhůře, ale patří mezi ty horší. Nejhůře je na tom Jihoafrická republika, kde výše důchodu nedosahuje ani jedné pětiny předchozích příjmů. Mezi jednotlivými zeměmi tedy panují značné rozdíly a výše důchodu v porovnání s přechozím výdělkem se pohybuje na široké škále. Zejména pro země s vysokým poměrem výše důchodu ke mzdě to může představovat poměrně široké spektrum, na kterém se mohou se změnami v důchodovém systému v budoucnu pohybovat.

Graf 10 Výše důchodu v porovnání s předchozími výdělky (hrubá výše)

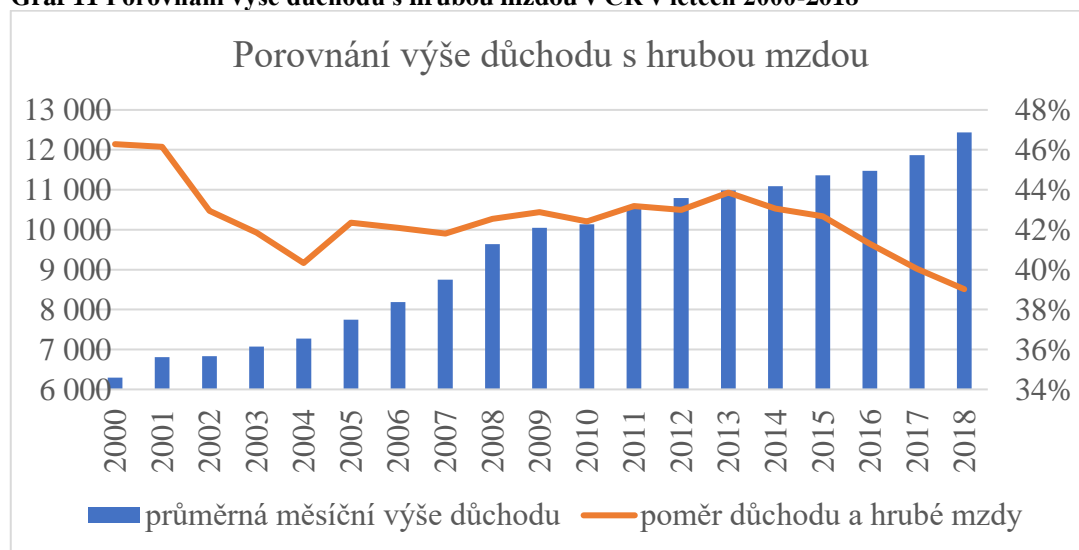

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

3.8 Výše starobního důchodu v ČR

Graf 11 se zaměřuje konkrétně na situaci v České republice. Modré sloupce znázorňují výši důchodu v Kč. Trend je po celé sledované období bez výjimky rostoucí, z 6 292 Kč v roce 2000 narostl starobní důchod do roku 2018 na 12 435 Kč. Tento růst ale nemá příliš vypovídající hodnotu, jelikož v průběhu let docházelo k inflaci a důchody musely růst už jen na základě pravidel valorizace. Pokud se ale provede směřodatnější porovnání, a to porovnání průměrné výše důchodu s průměrnou hrubou mzdou, vývoj již není tak pozitivní. Tento vývoj je v Grafu 11 znázorněn oranžovou křivkou. Trendem je postupný pokles tohoto poměru – v roce 2000 výše průměrného důchodu dosahovala výše 46 % průměrné mzdy, v roce 2018 dosahoval průměrný důchod pouze 39 % průměrné hrubé mzdy. Ačkoliv poměr důchodu ke mzdě neklesal po celou dobu a v některých letech zaznamenal meziroční nárůst, během necelých 20 let klesl o 7 %, což nepředstavuje malý rozdíl.

Graf 11 Porovnání výše důchodu s hrubou mzdou v ČR v letech 2000-2018

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

České důchody tedy sice rostou co do výše absolutní hodnoty (v roce 2000 průměrná výše starobního důchodu lehce převyšovala hranici 6000 Kč, zatímco v roce 2018 byla průměrná hodnota důchodu dvojnásobná – přesahovala hranici 12 000 Kč), v porovnání s hrubou mzdou ale v posledních letech spíše klesají. Relativní hodnota důchodů tedy klesá a osoby vstupující do starobního důchodu se mohou stále méně spoléhat na zajištění důstojného stáří ze strany státu.

4 Výsledky a diskuse

V praktické části byly vypočteny starobní důchody na zjednodušeném příkladu modelových osob a byly znázorněny rozdíly ve výši důchodu zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Vzhledem k tomu, že výpočet důchodu je náročný a je ovlivňován velkým množstvím faktorů, byla pro výpočet důchodu použita důchodová kalkulačka dostupná na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení. Dále byly starobní důchody a související vlivy zhodnoceny v porovnání ČR se zeměmi G20.

Výsledná výše starobního důchodu v základní variantě pro jednotlivé pojištěnce je uvedena v Tabulce 14, kde jsou jednotliví modeloví pojištěnci seřazeni sestupně dle očekávané výše jejich starobního důchodu v základní variantě. Z hodnocení vychází nejlépe muž, který byl po celou dobu své ekonomické aktivity zaměstnaný společně s ženou, která byla také po celou dobu zaměstnaná a je bezdětná. Oba tito pojištěnci by v základní variantě výpočtu měli dosáhnout důchodu 15 441 Kč. Jako druhý nejlépe hodnocený pojištěnec vychází z porovnání zaměstnaná žena se 2 dětmi, které by měl vzniknout nárok na starobní důchod v hodnotě 14 505 Kč. Nižší výše důchodu než u předchozích pojištěnců je způsobena tím, že žena po dobu, kdy vychovávala své dvě děti (v tomto případě se jedná o 4 roky a 5 měsíců), nepracovala, a tudíž neměla žádný příjem. To mělo za následek nulovou hodnotu vyměřovacího základu během tohoto období, který skrze procentní výměru negativně ovlivní konečnou výši starobního důchodu – v tomto případě představuje rozdíl 936 Kč měsíčně. Co se ale dá označit za pozitivní aspekt je to, že do ženiny doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod tato doba vstupuje v celé výši prostřednictvím tzv. náhradní doby pojištění, jelikož se vždy dala uznat jako péče o dítě do věku 4 let (žena měla potomky dva).

Tabulka 14 Výše starobního důchodu v základní variantě jednotlivých pojištěnců

Pořadí dle výše důchodu	Typ pojištěnce	Modelová výše starobního důchodu (v základní variantě)
1.	zaměstnaný muž/ zaměstnaná žena bez dětí	15 441 Kč
2.	zaměstnaná žena se 2 dětmi	14 505 Kč
3.	muž – OSVČ/ žena – OSVČ bez dětí	13 369 Kč
4.	žena – OSVČ se 2 dětmi	12 487 Kč

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

Jak je dále patrné z Tabulky 14, z hodnocení vycházejí hůře OSVČ než zaměstnanci. V rámci OSVČ pak platí stejné pravidlo, že vyššího důchodu dosáhnou ti, kteří kvůli výchově svých potomků nepřerušili dobu, během které jim vznikaly příjmy. Po zaměstnané ženě se 2 dětmi tedy v hodnocení následuje muž, který se po většinu své ekonomické aktivity věnoval podnikání (vzhledem k zahájení ekonomické aktivity v roce 1984, kdy podnikání ještě nebylo možné, musel po určitou dobu pracovat jako zaměstnanec) společně s bezdětnou ženou shodně působící po většinu času jako OSVČ. Těmto podnikatelům by podle modelového příkladu měl vzniknout nárok na důchod v odhadované výši 13 369 Kč. V porovnání se zaměstnanou ženou se 2 dětmi je zde propad o 1 136 Kč, v porovnání se zaměstnaným mužem či bezdětnou zaměstnanou ženou dokonce o 2 072 Kč měsíčně.

Nejhůře z hodnocení pak vychází žena, která po většinu své ekonomické aktivity působila jako OSVČ a zároveň se po dobu 4 let a 5 měsíců věnovala výchově svých 2 dětí. V době výchovy jí totiž nevznikaly žádné příjmy, které by pak vstupovaly do vyměřovacího základu. V porovnání s podnikateli, jejichž doba příjmů nebyla nijak přerušena (nevěnovali se výchově dětí), vychází ženin odhadovaný starobní důchod v tomto modelovém příkladu nižší o 882 Kč měsíčně. V porovnání s důchodem ženy, která se věnovala výchově dětí po stejnou dobu, jinak ale byla zaměstnána, má podnikatelka s dětmi důchod nižší o 2 018 Kč měsíčně. V porovnání se zaměstnaným mužem či bezdětnou zaměstnanou ženou je důchod nižší dokonce o 2 954 Kč měsíčně.

Pokud tedy dojde k porovnání muže, který pracoval jako zaměstnanec, s mužem – podnikatelem, je důchod bývalého podnikatele nižší přibližně o 13,5 % než důchod bývalého zaměstnance – stejný rozdíl pak platí i pro bezdětné ženy. V případě porovnání žen se 2 dětmi je důchod ženy-podnikatelky nižší téměř o 14 % než důchod zaměstnané ženy.

Z hodnocení modelových příkladů je tedy patrné, že ačkoliv obě skupiny dosahovaly srovnatelné úrovně příjmů a pracovaly po stejně dlouhou dobu, podnikatelé by měli očekávat podstatně nižší důchody (ať už se věnovali výchově dětí či nikoliv) než pojištěnci, kteří během své ekonomické aktivity působili jako zaměstnanci.

Tato nesrovnatelnost pramení v rozdílném způsobu stanovení vyměřovacího základu pro jednotlivé skupiny pojištěnců. Zatímco u zaměstnance se vyměřovací základ stanovuje z celé hrubé mzdy, u OSVČ je vyměřovacím základem pouze polovina z jeho zisku. Za zaměstnance kromě toho odvádí velkou část pojistného i jeho zaměstnavatel. Rozdíl by navíc nabýval ještě vyšších hodnot, pokud by neexistovaly redukční hranice,

kteří slouží k dosažení větší míry solidárnosti mezi skupinou s vyššími příjmy a skupinou s příjmy nižšími.

4.1 Výše důchodu v porovnání s předchozím výdělkem

Pokud se porovná výše starobního důchodu s předchozím výdělkem, dojde u všech pojištěnců k poměrně velkému propadu. Situace modelových pojištěnců je nastíněna v Tabulce 15. U všech je předpokládán stejně vysoký výdělek (ať už se jedná o ženy se 2 dětmi, které mají předpokládaný odchod do důchodu v roce 2021, nebo všechny ostatní pojištěnce s odchodem do důchodu v roce 2023), který bezprostředně předchází nástupu do starobního důchodu, tedy 35 100 Kč – v případě zaměstnanců se jedná o jejich hrubou měsíční mzdu a v případě OSVČ o měsíční příjmy z podnikání (po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení). Ve všech případech se očekává, že jejich příjmy s nástupem do starobního důchodu klesnou více než o polovinu. Nejmenší pokles by měl čekat zaměstnaného muže či zaměstnanou bezdětnou ženu, nicméně i v jejich případě se příjmy hluboce propadnou, konkrétně na hodnotu dosahující 44 % z jejich předchozího výdělku. Původně zaměstnaná žena se 2 dětmi může očekávat důchod v hodnotě 41,3 % při porovnání s bezprostředně předcházející situací. Propad u OSVČ je pak ještě markantnější než u zaměstnanců, jejich starobní důchod nedosahuje ani hodnoty 40 % původního výdělku – pro bezdětné se jedná o 38,1 % a u ženy se 2 dětmi se starobní důchod blíží téměř pouhé jedné třetině z předchozího výdělku, konkrétně se jedná o hodnotu 35,6 %.

Tabulka 15 Výše důchodu v porovnání s předchozím výdělkem

Typ pojištěnce	Výše předchozího výdělku	Výše starobního důchodu	Výše důchodu v porovnání s předchozím výdělkem
zaměstnaný muž/ zaměstnaná žena bez dětí	35 100 Kč	15 441 Kč	44,0 %
zaměstnaná žena se 2 dětmi	35 100 Kč	14 505 Kč	41,3 %
muž – OSVČ/ žena OSVČ bez dětí	35 100 Kč	13 369 Kč	38,1 %
žena – OSVČ se 2 dětmi	35 100 Kč	12 487 Kč	35,6 %

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ, vlastní zpracování

Pokud tedy pojištěnec neplánuje setrvat v zaměstnaneckém poměru či pokračovat v podnikání i během důchodového věku (přičemž je nutné brát v potaz, že dříve či později toho schopný nebude), musí se na stáří a jeho důstojný průběh zajistit sám a nemůže spoléhat pouze na zajištění ze strany státu. Podpora ze strany státu bude s největší pravděpodobností existovat vždy, jen je otázka, v jaké výši.

Způsobů, jak se finančně zajistit na stáří, existuje mnoho, přičemž nejefektivnější bývá uvažovat jejich kombinaci. Obecně lze tvrdit, že čím dříve se s přípravou na zajištění důstojného stáří začne, tím by měl být celý proces jednodušší a zejména probíhat skrze příspěvky nižších hodnot. Pokud se se střádáním finančních prostředků začne až v pokročilejším věku, je logické, že o to usilovněji a za užití vyšších částkách musí probíhat.

Pravděpodobně nejpřirozenější a na základě fungování v průběhu mnoha staletí nejosvědčenější metodou je investice do dětí. V dnešní době je tento způsob investice mnohdy velmi opomíjen a nepřikládá se mu takový přínos, o čemž také vypovídá trend snižující se porodnosti, která jak v ČR, tak i např. v zemích G20, zaznamenala od 60. let 20. století velký propad. Tato investice navíc nemusí mít pouze materiální (finanční) efekt, ale ve většině případů může mít i emocionální přínos, který je neméně důležitý než ten materiální. Pracující potomek přispívá do důchodového systému, z kterého jsou hrazeny důchody, ale zejména se od něj dá očekávat osobní přístup k vlastním rodičům (což ovšem nemusí být ve všech případech pravidlem).

Dále by měla být určitě zvážena investice do vlastní nemovitosti. Pro její pořízení může být využito hypotečního úvěru, jelikož jeho splátky mohou být často ve srovnatelné výši s cenami nájmu nemovitosti. Splácení hypotečního úvěru je navíc výhodnější než placení nájemného z toho prostého důvodu, že po splacení úvěru se osoba stane majitelem nemovitosti a dále již žádné pravidelné měsíční nájemné platit nemusí. Pokud musí důchodce platit ze svého důchodu i nájem za prostor, kde bydlí, představuje to pro něj velmi významný odliv jeho financí a ze samotného důchodu mu může zbýt pouze minimální část (v horším případě se může stát, že nájem ani není schopný sám pokrýt). Zvláště problematické to pak může být pro důchodce, kteří žijí sami a nemají nikoho, s kým by mohli platbu nájemného sdílet.

Vhodné je pak finanční prostředky různými formami spořit a investovat. Je důležité pamatovat na správná pravidla investování, jako klíčové lze zmínit to, aby se neinvestovalo

pouze do jedné formy, naopak je ideální riziko diverzifikovat mezi různorodé formy investice. Spořením lze finanční prostředky ochránit před inflací. Pro účely spoření financí na stáří může být ideální volbou doplňkové penzijní spoření, které je podporováno státem skrze státní příspěvek. Investování může představovat větší riziko, ale jeho prostřednictvím lze finanční obnos významně navýšit – pouhým spořením tohoto cíle nelze dosáhnout. Možností, jak investovat, je široká škála. Mezi nejčastější lze řadit nemovitosti, cenné papíry jako akcie či dluhopisy nebo drahé kovy jako zlato a stříbro. Podílový fond pak představuje vhodnou formu investice pro ty, kteří si investice nechtějí spravovat sami.

4.2 Faktory ovlivňující důchodový systém v ČR a zemích G20

Stav současného důchodového systému a očekávaný vývoj do budoucna v jednotlivých zemích je silně ovlivněn demografií, zejména se pak jedná o plodnost a prodlužující se délku života. Všechny sledované země zaznamenaly od roku 1960 více či méně významný pokles porodnosti, který se nyní drží pod hranicí 2,1, která je označována jako hranice pro udržení populace. V některých zemích se do budoucna očekává mírné zlepšení, nicméně překonání hranice 2,1 se v žádné zemi G20 (ani v ČR) jako pravděpodobné neočekává.

Druhým důležitým indikátorem je již zmíněná prodlužující se délka života, která může být vnímána jak negativně, tak pozitivně. Negativním aspektem je hrozba, že se délka života lidí bude neustále prodlužovat, a tím pádem budou trávit v důchodu delší dobu, což představuje i větší množství finančních prostředků na vyplacení důchodů. Pozitivní vliv však může mít to, že prodlužující se délku života může doprovázet i větší fyzická a psychická kondice, díky které budou lidé déle produktivní a schopní pracovat do vyššího věku než doposud.

Prodlužující se délka života se již podepisuje na trendu zvyšování důchodového věku, který se objevuje ve většině zemí G20 a nejenak tomu je i právě v ČR. V žádné ze zkoumaných zemí nedochází ke snižování věkové hranice odchodu do důchodu. Většina zemí směřuje ke stanovení hranice odchodu do starobního důchodu ve věku 65 let, případně se věková hranice 65 létům velmi blíží. Zároveň dochází ke stanovení hranice odchodu do důchodu pro obě pohlaví na stejný věk. Nižší hranice pro odchod do důchodu zůstává a do budoucna se očekává nezměněná zejména u méně vyspělých zemí, kde se lidé nedožívají tak vysokého věku a neočekává se významný nárůst tohoto ukazatele. Mezi tyto

země lze zařadit Indii a Jihoafrickou republiku, kde se důchodového věku shodně dosahuje ve věku 60 let.

V rámci zemí G20 panují vysoké rozdíly mezi výší příspěvku do systému důchodového pojištění. Česká republika má poměrně vysoké odvody (jedná se o 28 %) a při porovnání se zeměmi G20 se drží na druhé příčce za Itálií. Na druhé straně spektra figuruje Mexiko, kde se ze mzdy odvádí přibližně pouhých 6 %. Vyšší hodnoty pro ČR a Itálii jsou sice zapříčiněny mimo jiné tím, že kromě výdajů na starobní důchody jsou tyto prostředky využívány i na financování ostatních typů důchodů, nicméně tento fakt může právě Čechům podstatně komplikovat případné alternativní zajištění na stáří z vlastní strany, pokud se nechtějí spoléhat pouze na stát.

Závěr

V diplomové práci byla sledována výše starobních důchodů u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a jejich důchody byly následně porovnány. Z porovnání vycházeli podstatně lépe pojištěnci, kteří během doby své ekonomické aktivity pracovali jako zaměstnanci. Ačkoliv byla u OSVČ předpokládána stejná doba aktivity a obdobná výše příjmu jako u zaměstnanců, vycházely z hodnocení podstatně hůře.

Nicméně ani u jedné ze skupin se nedala označit výše starobního důchodu jako dostatečná pro zajištění důstojného stáří a lidé by měli uvažovat o zajištění na stáří v ideálním případě již několik desítek let před vznikem nároku na starobní důchod. Pokud pojištěnec zajištění z vlastní strany nevěnuje pozornost, měl by očekávat situaci, kdy se mu v okamžiku nástupu do starobního důchodu výrazně propadne úroveň příjmů.

Minimum pro zajištění důstojného stáří by měla představovat vlastní nemovitost, ve které lze v důchodu bydlet, díky čemuž není nutné část důchodu odvádět na platbu nájemného. Jako jednu z nejpřirozenějších metod zajištění lze uvažovat investici do vlastních dětí. Vhodné je dále uvažovat o různých formách spoření a investování. Spoření je vhodný prostředek, jak ochránit peníze před inflací, využito může být například stavební spoření nebo doplňkové penzijní spoření. Investovat lze například do nemovitostí, cenných papírů či drahých kovů, případně prostřednictvím podílových fondů. Investiční portfolio by mělo být v každém případě diverzifikováno.

Důchodový systém a jeho vývoj v ČR, ale i v ostatních zemích je silně ovlivňován demografií – zejména se pak jedná o porodnost a prodlužující se délku života. Trendem posledních 60 let je v ČR i v zemích G20 snižující se porodnost. Délka života se prodlužuje, což může být vnímáno jako negativní faktor (pokud by se na tento trend nijak nereagovalo, představovalo by to delší dobu strávenou v důchodu, a tím pádem vyšší výdaje státu na starobní důchody), nicméně na ni může být nahlíženo i jako na pozitivní faktor – může být doprovázena větší fyzickou i psychickou kondicí, díky které mohou být lidé produktivní po delší dobu, čímž může být oddálen i nástup do starobního důchodu. Právě hranice odchodu do starobního důchodu, konkrétně její postupné navyšování, byla v posledních letech v zemích G20 i ČR používána jako prostředek, jak se pokusit lépe korigovat situaci týkající se problematiky starobních důchodů.

Seznam použité literatury

Monografie

ARNOLDOVÁ, A. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.

CIPRA, T. *Penze: kvantitativní přístup*. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-87-3.

FILIP, M., POSPÍŠIL, R. *Finanční poradenství: Co s tou penzí*. Praha: Institut pro finanční poradenství, 2013. ISBN 978-80-905457-0-0.

FOLTÝN, J., JENÍČEK, V. *Globální problémy a světová ekonomika*. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-795-2.

HAVLÍČEK, D., STUPAVSKÝ, M. *Investor 21. století: jak ovládnout vlastní emoce a uvažovat o zajištění na stáří*. Praha: Plot, 2013. ISBN 978-80-7428-191-4.

HOLUB, M., ŠLAPÁK, M. *Deset let důchodového pojištění v ČR jako členské země EU*. Fórum sociální politiky, Praha: VÚPSV, 2015, roč. 9, č. 2. ISSN 1802-5854.

JANDA, J. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. Praha: Grada, 2012. 197 s. ISBN 978-80-247-4400-1.

KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

LOUŽEK, M. *Důchodová reforma*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2612-3.

RUBEŠ, L. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia, 2013. 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4.

SYROVÝ, P. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7.

ŠICHTAŘOVÁ, M., PIKORA, V. *Všechno je jinak, aneb, Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4207-6.

Internetové odkazy

Asociace penzijních společností ČR. *Členové* [online]. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.apfcr.cz/clenove/>

Asociace penzijních společností ČR. *Doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2019-06-06]. Dostupné z: <https://www.apfcr.cz/doplnekove-penzijni-sporeni/>

Broker Trust. *Lesk a bída penzijního systému v ČR* [online]. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://blog.brokertrust.cz/ostatni/lesk-a-bida-penzijniho-systemu-v-cr/>

ČESKO. Zákon č. 155/1995 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

ČSSZ. *Definice a druhy SVC* [online]. [cit. 2019-06-02]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/definice-a-druhy-svc>

ČSSZ. *Dobrovolná účast na pojištění* [online]. [cit. 2019-06-02]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/dobrovolna-ucast-na-pojisteni>

ČSSZ. *Důchodová kalkulačka* [online]. [cit. 2019-05-30]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchodova-kalkulacka>

ČSSZ. *Obecné informace* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/platba-pojistneho-obecne-informace>

ČSSZ. *Povinná účast na pojištění* [online]. [cit. 2019-06-02]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchodove-pojisteni-osvc-povinna-ucast>

ČSSZ. *Průměrná délka pobírání starobního důchodu* [online]. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://data.cssz.cz/graf-prumerna-delka-pobirani-starobniho-duchodu>

ČSSZ. *Stanovení výše pojistného* [online]. [vit. 2019-12-22]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/osvc-duchodove-pojisteni-stanoveni-vyse-pojistneho>

ČSSZ. *Starobní důchod podrobně* [online]. [cit. 2019-05-31]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod-podrobne>

ČSSZ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. [cit. 2019-05-30]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/vypocet-a-vyplata-duchodu>

ČSSZ. *Výše a sazba pojistného* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba>

ČSÚ. *Stárnutí se nevyhneme* [online]. [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ea002b5947>

ČSÚ. *Věková skladba obyvatel Česka se výrazně promění* [online]. [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekova-skladba-obyvatel-ceska-se-vyrazne-promeni>

G20. *G20 Participants* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://g20.org/en/about/Pages/Participants.aspx>

Ministerstvo financí České republiky. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

Ministerstvo financí České republiky. *Souhrnné informace publikované Ministerstvem financí k II. pilíři penzijního systému.* [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

Ministerstvo financí České republiky. *Základní aspekty penzijního systému České republiky.* [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/zakladni-informace>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Předdůchod není totéž co předčasný důchod.* [online]. [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/13226>

OECD (2017). *Pensions at a Glance 2017: OECD and G20 Indicators.* OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/pension_glance-2017-en

OECD (2019). *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators.* OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>.

Portál veřejné správy. *Náhradní doba pojištění - péče o dítě do 4 let věku.* [online]. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/obcan/zivotni-situace/socialni-zabezpeceni/duchodove-pojisteni/nahradni-doba-pojisteni-peco-o-dite-do-4-let-veku.html>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables.* Working Paper No. ESA/P/WP/248. Dostupné z: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf

Seznam obrázků

Obrázek 1 Důchodový systém v roce 2019	21
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdíl mezi I. a II. pilířem z hlediska plateb a čerpání prostředků	20
Tabulka 2 Vývoj hospodaření důchodového pojištění mezi lety 2013-2018 (v mld. Kč)...	26
Tabulka 3 Důchodový věk osob narozených v letech 1936-1971	29
Tabulka 4 Potřebná doba pojištění.....	31
Tabulka 5 Redukční částky pro výpočet důchodu v roce 2019	34
Tabulka 6 Výše státního příspěvku v závislosti na příspěvku účastníka (v Kč).....	43
Tabulka 7 Zvýhodnění různé výše měsíčního příspěvku účastníka (v Kč)	44
Tabulka 8 Starobní důchod modelového pojištěnce-zaměstnaný muž (v Kč).....	52
Tabulka 9 Starobní důchod modelového pojištěnce-zaměstnaná žena se 2 dětmi (v Kč)...	54
Tabulka 10 Starobní důchod modelového pojištěnce-zaměstnaná žena bez dětí (v Kč).....	55
Tabulka 11 Starobní důchod modelového pojištěnce – OSVČ (v Kč).....	56
Tabulka 12 Starobní důchod modelového pojištěnce-žena OSVČ s 2 dětmi (v Kč).....	58
Tabulka 13 Starobní důchod modelového pojištěnce-žena OSVČ bez dětí (v Kč).....	59
Tabulka 14 Výše starobního důchodu v základní variantě jednotlivých pojištěnců.....	69
Tabulka 15 Výše důchodu v porovnání s předchozím výdělkem.....	71

Seznam grafů

Graf 1 Zdroj příjmů osob ve věku nad 65 let v České republice v roce 2014	19
Graf 2 Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2000-2018	27
Graf 3 Úhrnná plodnost v České republice v letech 1950-2015.....	37
Graf 4 Průměrná délka pobírání starobního důchodu v ČR.....	38
Graf 5 Úhrnná plodnost v zemích G20 a ČR.....	61
Graf 6 Zbývající délka života žen ve věku 65 let (v letech)	62
Graf 7 Zbývající délka života mužů ve věku 65 let (v letech).....	63
Graf 8 Důchodový věk v zemích G20 a ČR v roce 2018 (v letech)	64
Graf 9 Výše příspěvku do důchodového systému ze mzdy v roce 2018	66
Graf 10 Výše důchodu v porovnání s předchozími výdělky (hrubá výše)	67
Graf 11 Porovnání výše důchodu s hrubou mzdou v ČR v letech 2000-2018.....	68

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- Příloha I Vyměřovací základy zaměstnaného muže v letech 1986-2023 (v Kč)
- Příloha II Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu zaměstnaného muže
- Příloha III Vyměřovací základy zaměstnané ženy s 2 dětmi v letech 1986-2021 (v Kč)
- Příloha IV Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu zaměstnané ženy se 2 dětmi
- Příloha V Vyměřovací základy muže – OSVČ v letech 1986-2023 (v Kč)
- Příloha VI Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu muže – OSVČ
- Příloha VII Vyměřovací základy ženy – OSVČ se 2 dětmi v letech 1986-2021 (v Kč)
- Příloha VIII Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu ženy – OSVČ se 2 dětmi
- Příloha IX Seznam členů G20

Příloha I Vyměřovací základy zaměstnaného muže v letech 1986-2023 (v Kč)

Rok	Měsíční vyměřovací základ	Roční vyměřovací základ
1986	2 964	35 568
1987	3 026	36 312
1988	3 095	37 140
1989	3 170	38 040
1990	3 286	39 432
1991	3 792	45 504
1992	4 644	55 728
1993	5 904	70 848
1994	7 004	84 048
1995	8 307	99 684
1996	9 825	117 900
1997	10 802	129 624
1998	11 801	141 612
1999	12 797	153 564
2000	13 594	163 128
2001	14 750	177 000
2002	15 911	190 932
2003	16 905	202 860
2004	18 025	216 300
2005	18 283	219 396
2006	19 447	233 364
2007	20 927	251 124
2008	22 653	271 836
2009	23 425	281 100
2010	23 903	286 836
2011	24 466	293 592
2012	25 100	301 200
2013	25 051	300 612
2014	25 753	309 036
2015	26 629	319 548
2016	27 790	333 480
2017	29 635	355 620
2018	31 868	382 416
2019	34 100	409 200
2020	35 100	421 200
2021	35 100	421 200
2022	35 100	421 200
2023	35 100	421 200

Zdroj: ČSÚ a ČSSZ, vlastní zpracování

Příloha II Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu zaměstnaného muže
robnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu pro rok 2024

Důchodový věk:	<input type="text" value="01.09.2024"/>				
Datum přiznání:	<input type="text" value="01.09.2024"/>				
Počet dětí:	<input type="text" value="0"/>				
Doba pojištění ke dni vzniku nároku na starobní důchod:	<input type="text" value="40"/> let, tj.	<input type="text" value="60,0%"/>	tj.	<input type="text" value="11 951"/> Kč.	
Přesluhování:	<input type="text" value="0"/> dnů, tj. <input type="text" value="0"/> čtvrtletí, procentní výměra	<input type="text" value="0,0%"/>	tj.	<input type="text" value="0"/> Kč.	
Předčasný odchod:	<input type="text" value="0"/> dnů, tj. <input type="text" value="0"/> čtvrtletí, procentní výměra	<input type="text" value="0,0%"/>	tj.	<input type="text" value="0"/> Kč.	
Procentní výměra celkem:		<input type="text" value="60,0%"/>	tj.	<input type="text" value="11 951"/> Kč.	
Základní výměra důchodu:				<input type="text" value="3 490"/> Kč.	
Úhrn výše důchodu:				<input type="text" value="15 441"/> Kč.	

Stanovení výpočtového základu v roce:

Rozhodné období tvoří roky: 1986 - 2023

Počet dnů	ozhodném období:	<input type="text" value="13 879"/>
	vyloučených:	<input type="text" value="0"/>

Úhrn ročních vyměřovacích základů:	<input type="text" value="15 046 330"/>
Osobní vyměřovací základ:	<input type="text" value="32 975"/>
Výpočtový základ:	<input type="text" value="19 917"/>

[Zpět na kalkulačku](#)

Redukční hranice:	do	<input type="text" value="15 328"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>	započte se:	<input type="text" value="100%"/>
	nad	<input type="text" value="15 328"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="26%"/>
	nad	<input type="text" value="139 340"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="0%"/>
	nad	<input type="text" value="139 340"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="0%"/>

Do uvedených výpočtů nelze zasahovat.

Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vyměřovací základ	Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vym. základ
1986	35 568	11,7525	418 013	2006	233 364	1,7374	405 447
1987	36 312	11,5117	418 013	2007	251 124	1,6182	406 369
1988	37 140	11,2551	418 015	2008	271 836	1,4963	406 749
1989	38 040	10,9888	418 014	2009	281 100	1,4460	406 471
1990	39 432	10,6009	418 015	2010	286 836	1,4203	407 394
1991	45 504	9,1863	418 014	2011	293 592	1,3882	407 565
1992	55 728	7,5010	418 016	2012	301 200	1,3448	405 054
1993	70 848	5,9884	424 267	2013	300 612	1,3448	404 264
1994	84 048	5,0514	424 561	2014	309 036	1,3216	408 422
1995	99 684	4,2627	424 923	2015	319 548	1,2828	409 917
1996	117 900	3,6001	424 452	2016	333 480	1,2331	411 215
1997	129 624	3,2568	422 160	2017	355 620	1,1551	410 777
1998	141 612	2,9791	421 877	2018	382 416	1,0715	409 759
1999	153 564	2,7526	422 701	2019	409 200	1,0715	438 458
2000	163 128	2,5822	421 230	2020			
2001	177 000	2,3794	421 154	2021			
2002	190 932	2,2172	423 335	2022			
2003	202 860	2,0773	421 402	2023			
2004	216 300	1,9480	421 353	2024			
2005	219 396	1,8520	406 322	2025			

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ

Příloha III Vyměřovací základy zaměstnané ženy s 2 dětmi v letech 1986-2021 (v Kč)

Rok	Měsíční vyměřovací základ	Roční vyměřovací základ
1986	2 964	35 568
1987	3 026	36 312
1988	3 095	37 140
1989	3 170	31 700
1990	3 286	0
1991	3 792	0
1992	4 644	0
1993	5 904	0
1994	7 004	63 036
1995	8 307	99 684
1996	9 825	117 900
1997	10 802	129 624
1998	11 801	141 612
1999	12 797	153 564
2000	13 594	163 128
2001	14 750	177 000
2002	15 911	190 932
2003	16 905	202 860
2004	18 025	216 300
2005	18 283	219 396
2006	19 447	233 364
2007	20 927	251 124
2008	22 653	271 836
2009	23 425	281 100
2010	23 903	286 836
2011	24 466	293 592
2012	25 100	301 200
2013	25 051	300 612
2014	25 753	309 036
2015	26 629	319 548
2016	27 790	333 480
2017	29 635	355 620
2018	31 868	382 416
2019	34 100	409 200
2020	35 100	421 200
2021	35 100	421 200

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha IV Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu zaměstnané ženy se 2 dětmi

Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu pro rok 2022

Důchodový věk:

Datum přiznání:

Počet dětí:

Doba pojištění ke dni vzniku nároku na starobní důchod: let, tj. tj. Kč.

Přesluhování: dnů, tj. čtvrtletí, procentní výměra tj. Kč.

Předčasný odchod: dnů, tj. čtvrtletí, procentní výměra tj. Kč.

Procentní výměra celkem: tj. Kč.

Základní výměra důchodu: Kč.

Úhrn výše důchodu: Kč.

Stanovení výpočtového základu v roce:

Rozhodné období tvoří roky: **1986 - 2021**

Počet dnů rozhodném období:	<input type="text" value="13 149"/>
vyloučených:	<input type="text" value="0"/>

Úhrn ročních vyměřovacích základů:	<input type="text" value="13 268 233"/>
Osobní vyměřovací základ:	<input type="text" value="30 693"/>
Výpočtový základ:	<input type="text" value="19 323"/>

[Zpět na kalkulačku](#)

Redukční hranice:	do	<input type="text" value="15 328"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>	započte se:	<input type="text" value="100%"/>
	nad	<input type="text" value="15 328"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="26%"/>
	nad	<input type="text" value="139 340"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="0%"/>
	nad	<input type="text" value="139 340"/>	do	<input type="text" value="139 340"/>		<input type="text" value="0%"/>

Do uvedených výpočtů nelze zasahovat.

Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vyměřovací základ	Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. zákl.	Přepočtený vym. základ
1986	35 568	11,7525	418 013	2006	233 364	1,7374	405 447
1987	36 312	11,5117	418 013	2007	251 124	1,6182	406 369
1988	37 140	11,2551	418 015	2008	271 836	1,4963	406 749
1989	31 700	10,9888	348 345	2009	281 100	1,4460	406 471
1990	0	10,6009	0	2010	286 836	1,4203	407 394
1991	0	9,1863	0	2011	293 592	1,3882	407 565
1992	0	7,5010	0	2012	301 200	1,3448	405 054
1993	0	5,9884	0	2013	300 612	1,3448	404 264
1994	84 048	5,0514	424 561	2014	309 036	1,3216	408 422
1995	99 684	4,2627	424 923	2015	319 548	1,2828	409 917
1996	117 900	3,6001	424 452	2016	333 480	1,2331	411 215
1997	129 624	3,2568	422 160	2017	355 620	1,1551	410 777
1998	141 612	2,9791	421 877	2018	382 416	1,0715	409 759
1999	153 564	2,7526	422 701	2019	409 200	1,0715	438 458
2000	163 128	2,5822	421 230	2020			
2001	177 000	2,3794	421 154	2021			
2002	190 932	2,2172	423 335	2022			
2003	202 860	2,0773	421 402	2023			
2004	216 300	1,9480	421 353	2024			
2005	219 396	1,8520	406 322	2025			

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ

Příloha V Vyměřovací základy muže – OSVČ v letech 1986-2023 (v Kč)

Rok	Průměrná hrubá měsíční mzda	Roční vyměřovací základ
1986	2 964	35 568
1987	3 026	36 312
1988	3 095	37 140
1989	3 170	38 040
1990	3 286	39 432
1991	3 792	45 504
1992	4 644	55 728
1993	5 904	35 424
1994	7 004	42 024
1995	8 307	49 842
1996	9 825	58 950
1997	10 802	64 812
1998	11 801	70 806
1999	12 797	76 782
2000	13 594	81 564
2001	14 750	88 500
2002	15 911	95 466
2003	16 905	101 430
2004	18 025	108 150
2005	18 283	109 698
2006	19 447	116 682
2007	20 927	125 562
2008	22 653	135 918
2009	23 425	140 550
2010	23 903	143 418
2011	24 466	146 796
2012	25 100	150 600
2013	25 051	150 306
2014	25 753	154 518
2015	26 629	159 774
2016	27 790	166 740
2017	29 635	177 810
2018	31 868	191 208
2019	34 100	204 600
2020	35 100	210 600
2021	35 100	210 600
2022	35 100	210 600
2023	35 100	210 600

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha VI Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu muže – OSVČ

Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu pro rok 2024

ČSSZ

Důchodový věk: 01.09.2024

Datum přiznání: 01.09.2024

Počet dětí: 0

Doba pojištění ke dni vzniku nároku na starobní důchod: 40 let, tj. 60,0% tj. 9 879 Kč.

Přesluhování: 0 dnů, tj. 0 čtvrtletí, procentní výměra 0,0% tj. 0 Kč.

Předčasný odchod: 0 dnů, tj. 0 čtvrtletí, procentní výměra 0,0% tj. 0 Kč.

Procentní výměra celkem: 60,0% tj. 9 879 Kč.

Základní výměra důchodu: 3 490 Kč.

Úhrná výše důchodu: 13 369 Kč.

Stanovení výpočtového základu v roce: 2024

Rozhodné období tvoří roky: 1986 - 2023

Počet dnů rozhodném období:	13 879
vyloučených:	0

Úhrn ročních vyměřovacích základů:	8 986 223	Zpět na kalkulačku
Osobní vyměřovací základ:	19 694	
Výpočtový základ:	16 464	

Redukční hranice:	do 15 328	do 139 340	započte se:	100%
	nad 15 328			26%
	nad 139 340			0%
	nad			0%

Do uvedených výpočtů nelze zasahovat.

Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vyměřovací základ	Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vym. základ
1986	35 568	11,7525	418 013	2006	116 682	1,7374	202 724
1987	36 312	11,5117	418 013	2007	125 562	1,6182	203 185
1988	37 140	11,2551	418 015	2008	135 918	1,4963	203 375
1989	38 040	10,9888	418 014	2009	140 550	1,4460	203 236
1990	39 432	10,6009	418 015	2010	143 418	1,4203	203 697
1991	45 504	9,1863	418 014	2011	146 796	1,3882	203 783
1992	55 728	7,5010	418 016	2012	150 600	1,3448	202 527
1993	35 424	5,9884	212 134	2013	150 306	1,3448	202 132
1994	42 024	5,0514	212 281	2014	154 518	1,3216	204 211
1995	49 842	4,2627	212 462	2015	159 774	1,2828	204 959
1996	58 950	3,6001	212 226	2016	166 740	1,2331	205 608
1997	64 812	3,2568	211 080	2017	177 810	1,1551	205 389
1998	70 806	2,9791	210 939	2018	191 208	1,0715	204 880
1999	76 782	2,7526	211 351	2019	204 600	1,0715	219 229
2000	81 564	2,5822	210 615	2020			
2001	88 500	2,3794	210 577	2021			
2002	95 466	2,2172	211 668	2022			
2003	101 430	2,0773	210 701	2023			
2004	108 150	1,9480	210 677	2024			
2005	109 698	1,8520	203 161	2025			

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ

Příloha VII Vyměřovací základy ženy – OSVČ se 2 dětmi v letech 1986-2021 (v Kč)

Rok	Průměrná hrubá měsíční mzda	Roční vyměřovací základ
1986	2 964	35 568
1987	3 026	36 312
1988	3 095	37 140
1989	3 170	31 700
1990	3 286	0
1991	3 792	0
1992	4 644	0
1993	5 904	0
1994	7 004	31 518
1995	8 307	49 842
1996	9 825	58 950
1997	10 802	64 812
1998	11 801	70 806
1999	12 797	76 782
2000	13 594	81 564
2001	14 750	88 500
2002	15 911	95 466
2003	16 905	101 430
2004	18 025	108 150
2005	18 283	109 698
2006	19 447	116 682
2007	20 927	125 562
2008	22 653	135 918
2009	23 425	140 550
2010	23 903	143 418
2011	24 466	146 796
2012	25 100	150 600
2013	25 051	150 306
2014	25 753	154 518
2015	26 629	159 774
2016	27 790	166 740
2017	29 635	177 810
2018	31 868	191 208
2019	34 100	204 600
2020	35 100	210 600
2021	35 100	210 600

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha VIII Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu ženy – OSVČ se 2 dětmi

Podrobnosti k základní variantě orientačního výpočtu důchodu pro rok 2022

Důchodový věk:	01.09.2022			
Datum přiznání:	01.09.2022			
Počet dětí:	2			
Doba pojištění ke dni vzniku nároku na starobní důchod:	38	let, tj.	57,0%	tj. 8 997 Kč.
Přeluhování:	0 dnů, tj.	0 čtvrtletí, procentní výměra	0,0%	tj. 0 Kč.
Předčasný odchod:	0 dnů, tj.	0 čtvrtletí, procentní výměra	0,0%	tj. 0 Kč.
Procentní výměra celkem:			57,0%	tj. 8 997 Kč.
Základní výměra důchodu:				3 490 Kč.
Úhrn výše důchodu:				12 487 Kč.

Stanovení výpočtového základu v roce: **2022**

Rozhodné období tvoří roky: **1986 - 2021**

Počet dnů rozhodném období:	13 149
vyloučených:	0

Úhrn ročních vyměřovacích základů:	7 382 247
Osobní vyměřovací základ:	17 077
Výpočtový základ:	15 783

[Zpět na kalkulačku](#)

Redukční hranice:	do 15 328	do 139 340	započte se:	100%
	nad 15 328	do 139 340		26%
	nad 139 340	do		0%
	nad			0%

Do uvedených výpočtů nelze zasahovat.

Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vyměřovací základ	Rok	Vyměřovací základ	Koef. nárůstu vym. základ	Přepočtený vym. základ
1986	35 568	11,7525	418 013	2006	116 682	1,7374	202 724
1987	36 312	11,5117	418 013	2007	125 562	1,6182	203 185
1988	37 140	11,2551	418 015	2008	135 918	1,4963	203 375
1989	31 700	10,9888	348 345	2009	140 550	1,4460	203 236
1990	0	10,6009	0	2010	143 418	1,4203	203 697
1991	0	9,1863	0	2011	146 796	1,3882	203 783
1992	0	7,5010	0	2012	150 600	1,3448	202 527
1993	0	5,9884	0	2013	150 306	1,3448	202 132
1994	31 518	5,0514	159 211	2014	154 518	1,3216	204 211
1995	49 842	4,2627	212 462	2015	159 774	1,2828	204 959
1996	58 950	3,6001	212 226	2016	166 740	1,2331	205 608
1997	64 812	3,2568	211 080	2017	177 810	1,1551	205 389
1998	70 806	2,9791	210 939	2018	191 208	1,0715	204 880
1999	76 782	2,7526	211 351	2019	204 600	1,0715	219 229
2000	81 564	2,5822	210 615	2020			
2001	88 500	2,3794	210 577	2021			
2002	95 466	2,2172	211 668	2022			
2003	101 430	2,0773	210 701	2023			
2004	108 150	1,9480	210 677	2024			
2005	109 698	1,8520	203 161	2025			

Zdroj: Důchodová kalkulačka ČSSZ

Příloha IX Seznam členů G20

Argentina

Austrálie

Brazílie

Čína

Evropská unie

Francie

Indie

Indonésie

Itálie

Japonsko

Jihoafrická republika

Jižní Korea

Kanada

Mexiko

Německo

Saúdská Arábie

Spojené království

Spojené státy americké

Rusko

Turecko

Zdroj: g20.org, vlastní zpracování